

Analýza finanční gramotnosti dětí staršího školního věku

Veronika Kujanová

Bakalářská práce
2019

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Veronika Kujanová**
Osobní číslo: **H160078**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Analýza finanční gramotnosti dětí staršího školního věku**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti výchovy a vzdělávání, finanční gramotnosti a vývojového období staršího školního věku.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

NAVRÁTILOVÁ, Petra, Michal JIRÍČEK a Jaroslav ZLÁMAL. Finanční gramotnost: učebnice žaka. Aktualizované 3. vydání. Prostějov: Computer Media, 2016. ISBN 978-80-7402-256-2.

PETÝRKOVÁ, Lenka a Pavlína CHMELAROVÁ. Základy finanční gramotnosti. Praha: Generation Europe, 2011. ISBN 978-80-904974-8-1.

JÍLEK, Josef. Finance v globální ekonomice. Praha: Grada, 2013. Finanční trhy a instituce. ISBN 978-80-247-4516-9.

SCHOLLEOVÁ, Hana. Ekonomické a finanční řízení pro neekonomy. 3., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. Expert (Grada). ISBN 978-80-271-0413-0.

HLAČINA, Tibor, Ladislav OBDRŽÁLEK, Alena LONGAUEROVÁ a Martina ČERNÁ.

Bankovníctví a pojišťovnictví. 3. aktualizované vydání. Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2017. ISBN 978-80-7314-382-4.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Michaela Lukešová
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

10. ledna 2019

Termín odevzdání bakalářské práce:

26. dubna 2019

Vc Zlíně dne 10. ledna 2019

doc. Ing. Aněžka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupné k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 24.4.2019

¹⁾ Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací

²⁾ Vysoká škola nejdříve musí uveřejnit diplomovou, bakalářskou a rigorózní práci, u které proběhla obhajoba, včetně posouzení oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze bakalářských prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vlastní předpis vysoké školy.

(2) Diplomová, diplomová, bakalářská a magisterská práce udevěnovaná včasem k odhledání musí být odevzdána před pracovními dny před konáním odhledání zveřejnění kvalifikační udělování v místě určeném učitelé předložen vysoché školy nebo není-li tak určeno, v místě pracovního vysoché školy, kde se má konat odhledání práce. Každý se zveřejnění práce pořizovat na své náklady v jazyce, úpravě nebo rozmnožení.

(3) Před, že odhledání práce autor souhlasí se zveřejnění své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na vztahy odhledání.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 33 odst. 3.

(3) Do práva autorského také nepatří právo škola nebo školské či vzdělávací zařízení, včetně nároku na odětem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prostředků, fyzické nebo kulturní potřeby díla vztahující kámen nebo studentem ke využití školního nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školské či vzdělávací zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo.

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za odhledání pořizování práce na uzavření školního závěru a učební školního díla (§ 33 odst.

3). Odpráve autor školního díla udělit svolení bez odhledání škola, pokud se tyto osoby doručit nabízet odpráve právo jako učitel z soudu. Ustanovení § 33 odst. 3 zůstává nezářeno.

(2) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení může autor školního díla své dílo učitel poskytnout jinému školce, není-li to v rozporu s oprávněnými zářny školy nebo školního či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla zřídila jim školního v souvislosti s učební díla či poskytnout lišence podle odstavce 3 příměně příslušné na školního náhodně, pokud na uzavření díla vypracují, a to podle okolností až do jejich stáření učitel přitom se přiblíží ke vztahům školního školce nebo školního či vzdělávacího zařízení z učební školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Cílem této bakalářské práce je analýza stavu finanční gramotnosti dětí staršího školního věku na dvou vybraných základních školách. Práce se skládá z teoretické a praktické části. V teoretické části se práce zaměřuje na problematiku a popis základních pojmů, definici finanční gramotnosti, chápání hodnoty peněz, postoje dětí a vztahy k nim. Následně jsou detailně teoreticky popsány standardy finanční gramotnosti a metody podporující rozvoj finančního vzdělávání na druhém stupni základních škol a také další programy zabývajícími se edukací ve finanční oblasti.

V praktické části práce je proveden kvantitativní výzkum a pomocí didaktického testu jsou zkoumány znalosti a dovednosti v oblasti peněžní, domácího rozpočtu a finančních produktů u dětí ze dvou vybraných základních škol. K vyhodnocení výsledků jsou použity statistické metody a získané informace shrnuty a prezentovány grafy a popisem.

Práce si klade za cíl zhodnocení stavu úrovně finanční gramotnosti a navrhnout účinný edukační program k posílení finanční gramotnosti dětí staršího školního věku.

Klíčová slova: finanční gramotnost, peníze, žáci staršího školního věku, finanční vzdělávání

ABSTRACT

This bachelor's thesis aims to analyse the financial literacy levels of older school children, who attend two selected primary schools. This paper has been divided into the theoretical and practical parts. The main focus of the theoretical part is the issue and description of basic concepts, definition of the term financial literacy, understanding of the value of money and the attitude and relationship towards the finances within the selected age group. The paper then proceeds to describe the standards of financial literacy and the instruments that support the development of financial education at lower-secondary schools. Furthermore, other educational programs of the financial sector are described within the theoretical part of the paper.

In the practical part the thesis analyses the primary data of the quantitative research, which was carried out in a form a didactic test, and which further examines the awareness and the skills connected to finances, household budget and financial products. All the data described above was collected from two selected primary schools and from children in the same age group as previously mentioned. The research aims to evaluate the results by applying statistical methods. The gained data is further analysed and presented in diagrams and written descriptions. The final objectives of this paper are the valorisation of the financial literacy levels. Furthermore, the thesis aims to present a design of an effective educational program for supporting and strengthening the financial literacy of older school children.

Keywords: financial literacy, money, older pupils, financial education

To, že je někdo úspěšný a bohatý neznamená, že je lepším a kvalitnějším člověkem než ostatní. Znamená to jen jedno - umí lépe zacházet s penězi, je finančně gramotnější.

výukový program Moje Familie 2019

Děkuji, tímto paní Mgr. Michaele Lukešové, za její cenné odborné rady, připomínky, čas a ochotu při vedení bakalářské práce.

Dále chci poděkovat mým blízkým za trpělivost, kterou se mnou měli nejenom při zpracování této bakalářské práce, ale i v průběhu celého studia a života.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 FINANČNÍ GRAMOTNOSTI	13
1.1 VÝZNAM FINANČNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ.....	14
1.2 STANDARDY FINANČNÍ GRAMOTNOSTI	15
1.3 DIDAKTICKÉ PROSTŘEDKY ROZVOJE FINANČNÍ GRAMOTNOSTI.....	17
1.3.1 Metody podporující rozvoj finanční gramotnosti	17
1.3.2 Programy finančního vzdělávání.....	18
2 DĚTI STARŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU	23
2.1 DĚTSTVÍ, STUDENTSKÝ VĚK A VHODNÉ FINANČNÍ PROSTŘEDKY.....	25
2.2 FINANČNÍ SLUŽBY PRO DĚTI STARŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU	26
2.2.1 Platební účet	26
2.2.2 Stavební spoření	27
2.2.3 Úrazové pojištění	28
2.2.4 Pojištění odpovědnosti za škodu	29
2.2.5 Penzijní doplňkové spoření	29
II PRAKTICKÁ ČÁST	31
3 VÝZKUM	32
3.1 VÝZKUM FINANČNÍ GRAMOTNOSTI V ČESKÉ REPUBLICE.....	32
3.2 CÍL VÝZKUMU	33
3.3 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	33
3.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR	34
3.5 VÝZKUMNÁ METODA	35
4 VÝSLEDKY VÝZKUMU	37
4.1 PREZENTACE IDENTIFIKAČNÍCH ÚDAJŮ	37
4.2 INTERPRETACE DAT	38
4.3 SHRnutí VÝZKUMU.....	43
5 DOPORUČENÍ PRO PRAXI	45
5.1 POVINNÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO DĚTI STARŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU.....	45
5.1.1 Vstupní předpoklady účastníka	45
5.1.2 Rámcový obsah vzdělávacího kurzu včetně časové dotace	45
5.1.3 Rozdělení jednotlivých bloků	46
5.1.4 Hodnocení vzdělávání	49
ZÁVĚR	50
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	52
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	56
SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ	57

SEZNAM TABULEK.....	58
SEZNAM PŘÍLOH.....	59

ÚVOD

V rámcovém vzdělávacím systému v České republice zaujímá finanční vzdělávání spíše okrajovou část. Na vině jsou podle odborníků nabitě osnovy, a tudíž nedostatek času na toto téma. Podle náměstka ústředního školního inspektora Ondřeje Andryse je povinný vzdělávací obsah předimenzovaný a neúnosný, postupem let se do něj přidávala nová a nová témata, aniž by se cokoliv ubralo. Školy výuku tedy nezvládají hlavně kvůli nedostatku času. Pro školy je velmi obtížné a mnohdy i téměř nemožné věnovat všem tématům takovou pozornost, jakou by si zasloužila.

Mladí lidé se příliš nezabývají problematikou financí. Porozumění financím a schopnost s nimi zacházet je však pro každého člověka, ať se nám to líbí nebo ne, životní nutností. Současný stav je takový, že většina z mladých lidí se učí zacházet s penězi pod vedením a po vzoru svých rodičů. Ne ve všech případech je to ta nejlepší možnost. Musíme si uvědomit, že generace rodičů podstatnou část svého života prožila v minulém režimu, který potlačoval úlohu peněz. Neměli tedy příliš možností porozumět financím. Navíc většina dnes masově využívaných finančních nástrojů buď neexistovala vůbec, nebo měla jen velmi zjednodušenou podobu. Následky této finanční nezkušenosti se dnes často projevují v tom, že mnoho rodin neumí dobře hospodařit se svými příjmy, přežívá od výplaty k výplatě a jakýkoliv větší výdaj je finančně destabilizuje. Lidé si nevytváří žádné nebo jen nedostatečné finanční rezervy. Snadno se pak nechají nachytat na „výhodné“ půjčky, které nejsou z hlediska zabezpečení rodiny nezbytné, dostávají se do platební neschopnosti, kterou řeší dalším půjčkami, mnohdy od velmi pochybných společností a ocitají se v začarovaném kruhu, ze kterého již není úniku. Častý argument, který slyšíme – proč bych měl plánovat svoje finance, když mám tak málo peněz – je zcela nesmyslný. Právě, když mám něčeho málo, měl bych s tím dobře hospodařit. Musím zvažovat každý výdaj, a především hledat cesty, jak svoje finance posílit.

Ve škole se o zacházení s penězi také dosud neučilo. Akademické znalosti založené na zvládnutí finančních pojmů a porozumění fungování finančního trhu, které lze získat na vyšším stupni odborných škol, také samy o sobě nezaručují schopnost dobře nakládat s penězi.

Ne všechny školy složily ruce do klína. Například na podzim minulého roku se pilotně spustil v několika pražských školách nový projekt nazvaný Peníze pod kontrolou, s nímž v během jara zavítá třeba i na Kolínsko. Cílí hlavně na sedmáky a osmáky. Také na zá-

kladní škole v Lázních Bělobrady věnují finanční gramotnosti celý jeden předmět v osmém ročníku nazvaný Osobnostní rozvoj a v devátém dělají celotýdenní projekt. Součástí je i mediální výchova. Škola využila příležitosti, kdy v rámci osnov si sama může určit, na co využije takzvané disponibilní, volitelné hodiny.

Tvorba výukových programů a výuka finanční gramotnosti se přímo dotýká praktického uplatnění absolventa studijního oboru sociální pedagogika v profesi pedagoga volného času, výchovného poradce. Také mě záleží na kvalitě finančního vzdělávání, aby naše děti byly dostatečně připraveny zacházet s penězi, rodinným rozpočtem a také se orientovali na finančním trhu a nenechali se zlákat rychlými půjčkami a nedostali tak do finančních potíží sebe ani rodinu. Tyto dovednosti je nutno získávat už v dětském věku a v dospělosti mít na čem stavět a orientovat se pro ochranu svou i rodiny.

V teoretické části se seznámíme s pojmem finanční gramotnost jejím významem a standardy. Popíšeme si starší školní věk v rámci školního prostředí. V praktické části se budeme věnovat kvantitativnímu výzkumu na 2. stupni základních škol. Ke sběru dat použijeme dotazníkovou metodu. Výzkumný vzorek představovali žáci 6. až 9. tříd dvou základních škol ve Zlínském kraji. V závěru popíšeme doporučení, která budou vycházet z analýzy získaných dat a mohou posloužit ke zkvalitnění výuky finanční gramotnosti.

Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit zda jsou žáci na 2. stupni základních škol finančně gramotní. Jedná se o oblasti hotovostních i bezhotovostních peněz, finančních produktů, domácího rozpočtu, příjmů a výdajů, zadlužování. Výsledky tohoto výzkumu budou zpětnou vazbou pro vzdělávací systém daných škol.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 FINANČNÍ GRAMOTNOSTI

Pro tuto bakalářskou práci je jeden z nejdůležitějších pojmů finanční gramotnost. Jde o širokou oblast vzdělávání, která zahrnuje jak stránku ekonomickou, sociální tak psychologickou. Finanční gramotnost získala definici na základě spolupráce resortů Ministerstva financí, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstva práce a sociálních věcí a České národní banky.

„Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.“ (MINISTERSVO FINANCÍ ČR, 2010, s. 11)

Dle této definice je finanční gramotnost strukturovaná. Finanční gramotnost jako správa osobních/rodinných financí zahrnuje **tři složky**: gramotnost peněžní, cenovou a rozpočtovou.

- **Peněžní gramotnost** představují kompetence nezbytné pro správu hotovostních a bezhotovostních peněz a transakcí s nimi a dále správu nástrojů k tomu určených (např. běžný účet, platební nástroje apod.).
- **Cenovou gramotnost** představují kompetence nezbytné pro porozumění cenovým mechanismům a inflaci.
- **Rozpočtovou gramotnost** představují kompetence nezbytné pro správu osobního/rodinného rozpočtu (např. schopnost vést rozpočet, stanovovat finanční cíle a rozhodovat o alokaci finančních zdrojů) a zahrnuje i schopnost zvládat různé životní situace z finančního hlediska. Rozpočtová gramotnost zahrnuje vedle výše popsané obecné složky také dvě složky specializované: **správu finančních aktiv** (např. vkladů, investic a pojištění) a **správu finančních závazků** (např. úvěrů nebo leasingu). To předpokládá v obou případech orientaci na trhu různě komplikovaných finančních produktů a služeb, schopnost mezi sebou jednotlivé produkty či služby porovnávat a volit ty nejvhodnější s ohledem na konkrétní životní situaci. (MŠMT, ©2013)

1.1 Význam finančního vzdělávání

Benešova definice vzdělávání (2008, s. 15) říká, že: „vzdělávání je cílevědomý proces realizace nějakých, cílů a ideálů. Jedná se o plánovaný proces, zprostředkování je systematické a obsahově, věcně i časově strukturované.“

Palán (2003, s. 11) vymezuje pojem vzdělávání takto: „vzdělávání je proces uvědomělého a cílevědomého zprostředkování a aktivního utváření a osvojování soustavy vědeckých a technických vědomostí, intelektuálních a praktických dovedností a lidských zkušeností, utváření morálních rysů a osobitých zájmů a postojů.“

Finanční vzdělávání je klíčovým prvkem v ochraně spotřebitele na finančním trhu a vedle zajištění informovanosti, tedy dostupnosti informací v přiměřeném rozsahu a transparentní, srozumitelné a srovnatelné formě a dále adekvátního postavení spotřebitele ve smluvním vztahu, tzn. ochrany a efektivního prosazování spotřebitelských práv, je jedním ze tří pilířů přístupu MF k ochraně spotřebitele na finančním trhu. Informovaný, vzdělaný občan jako spotřebitel s vyváženým postavením ve smluvním vztahu je plnohodnotným účastníkem na finančním trhu a je schopen přijímat odpovědná rozhodnutí.

Finanční vzdělávání v rychle se rozvíjející oblasti finančních produktů a služeb podporuje aktivní roli občana jako spotřebitele a vede k pochopení a přijetí osobní odpovědnosti za finanční zajištění sebe i své rodiny. V širším kontextu rovněž vede k uvědomění si důsledků socioekonomického vývoje společnosti, zejména s ohledem na prevenci předlužení a zajištění se na stáří. V konečném důsledku přispívá finanční vzdělávání k rozvoji české ekonomiky, společnosti jako takové a k udržitelnému rozvoji. (MŠMT, ©2013)

Jak se ukázalo v nedávném období, nedostatečná finanční gramotnost občanů byla tak jedním ze spouštěcích mechanismů současné finanční krize (především v USA). V České republice zatím výraznější narušení stability finančního systému nehrozí, zejména však v důsledku skutečnosti, že některé rizikové produkty nejsou na našem retailovém trhu nabízeny, nikoli z důvodů vyšší finanční gramotnosti českých občanů. Z bankovních a nebankovních registrů klientských informací v ČR vyplývá, že růst zadlužování obyvatelstva, který meziročně vzrostl o 8,3%, růst nesplácených pohledávek vzrostl o 4,5 miliardy a exekucí na majetek fyzických osob přibylo za rok 2018 o 106 tisíc. Jde o alarmující dynamiku negativních jevů. S ohledem na výše uvedené je třeba klást vyšší důraz na finanční vzdělávání občanů jako takové a zejména pak na jeho kvalitu. Význam finančního vzdělá-

vání potvrdily také závěry odborných diskusí v rámci oficiálních seminářů obou komor Parlamentu České republiky. (MŠMT, ©2013)

1.2 Standardy finanční gramotnosti

Standardy finanční gramotnosti respektují úroveň žáků v různých etapách vzdělávání. V základním vzdělávání proto zahrnují hospodaření domácnosti, peníze a finanční produkty, ve středním vzdělávání mají navíc ještě část věnovanou ochraně spotřebitele.

Z definice FG vycházejí konkrétní standardy FG, které stanovují ideální úroveň FG pro různé cílové skupiny, resp. cílový stav finančního vzdělávání pro různé stupně vzdělávání. Tyto standardy jsou následně implementovány do RVP (u počátečního vzdělávání na ZŠ a SŠ) či slouží jako východisko při tvorbě konkrétních vzdělávacích programů a aktivit směřujících k rozvoji a zvyšování úrovně FG žáků a dospělé populace (u dalšího vzdělávání), resp. specifických cílových skupin. (MŠMT, ©2013)

V první fázi byly pro počáteční vzdělávání vymezeny tři standardy FG (dle cílových skupin):

- standard FG pro žáka 1. stupně ZŠ
- standard FG pro žáka 2. stupně ZŠ.
- standard FG pro žáka SŠ - odpovídá standardu FG dospělého občana přizpůsobeného vzdělávacím potřebám žáků na SŠ

Na formulaci těchto standardů FG se podílela mezirezortní skupina složená ze zástupců MF, MŠMT, VÚP, NÚOV a Asociace obchodních akademií. Vedle těchto výchozích standardů mohou být posléze definovány další standardy FG podle potřeb specifických cílových skupin. (MŠMT, ©2013)

PENÍZE
2. stupeň ZŠ
Obsah
nakládání s penězi
tvorba ceny
inflace
Výsledky
na příkladech ukáže vhodné využití různých nástrojů hotovostního a bezhotovostního placení
na příkladu ukáže tvorbu ceny jako součet nákladů, zisku a DPH
objasní vliv nabídky a poptávky na tvorbu ceny a její změny
popíše vliv inflace na hodnotu peněz
HOSPODAŘENÍ DOMÁCNOSTI
2. stupeň ZŠ
Obsah
rozpočet domácnosti, typy rozpočtu, jejich odlišnosti
základní práva spotřebitelů
Výsledky
sestaví jednoduchý rozpočet domácnosti, uvede hlavní příjmy a výdaje domácnosti, rozliší pravidelné a jednorázové příjmy a výdaje, zváží nezbytnost jednotlivých výdajů
objasní princip vyrovnaného, schodkového a přebytkového rozpočtu
vysvětlí, jak se bránit v případě porušení práv spotřebitele
FINANČNÍ PRODUKTY
2. stupeň ZŠ
Obsah
služby bank, aktivní a pasivní operace
produkty finančního trhu pro investování a pro získání prostředků
pojištění
úročení
Výsledky
uvede příklady použití debetní a kreditní platební karty, vysvětlí jejich omezení
uvede a porovná nejobvyklejší způsoby nakládání s volnými prostředky (spotřeba, úspory, investice)
uvede a porovná nejčastější způsoby krytí deficitu (úvěry, splátkový prodej, leasing)
vysvětlí význam úroku placeného a přijatého
uvede nejčastější druhy pojištění a navrhne, kdy je využit

Tabulka č. 1: Standardy finanční gramotnosti pro základní vzdělávání II. Stupně ZŠ

Zdroj dat: MŠMT

1.3 Didaktické prostředky rozvoje finanční gramotnosti

1.3.1 Metody podporující rozvoj finanční gramotnosti

Dle Hesové (2011, s. 8) jsou znalosti a porozumění nezbytné, neměli bychom je však vidět jako hlavní cíl finančního vzdělávání. Finanční vzdělávání je v mnohém specifické a proto by finančně gramotný žák měl umět aplikovat znalosti, pravidla, postupy a dovednosti ve svém životě. Jeho chování by mělo být finančně zodpovědné.

Víme, že finanční svět je velmi dynamický, rychle se proměňuje- co platilo včera, dnes už platit nemusí. Je důležité, aby vyučující, který se chce věnovat finanční gramotnosti, velmi často aktualizoval vzdělávací obsah (změny zákonů, výše daní, výhodnost finančních produktů atd.). Učitel by si měl uvědomit, že není finančním poradcem, úkolem je především rozvíjet finanční dovednosti pro život, a i proto by mělo z běžného života vycházet. Není tedy jeho úkolem řešit finanční problémy žáků a jejich blízkých.(Hesová 2011, s. 8)

Metod, které můžeme použít je široké spektrum, např.: metody monologické „metody dialogické, metody situační a inscenační, metody heuristické, metody práce s textem, a také didaktické hry a soutěže.

Inscenační a heuristické metody, vztahují výuku k životu žáků, rozvíjejí jejich finanční dovednosti, ale zároveň umožňují respektovat jejich soukromí. Metody inscenační spočívají v simulaci stanovených situací, jedná se tedy o metodu hraní rolí. Metody heuristické jsou někdy také označovány jako metody výzkumné, metody objevování nebo metody řízeného objevování. Název metody je odvozen od zvolání *Heuréka!*(*Objevil jsem to! Našel jsem to! Mám to!*) Žákům nejsou předkládána k osvojení fakta nebo výsledky, ale žáci jsou podněcováni k tomu, aby sami hledali řešení. Metoda práce s textem, učí žáky kritickému přístupu k informacím nejen ze světa financí. Tato metoda má ve finančním vzdělávání nezastupitelné místo. Jelikož nepřečtení smlouvy nebo drobné poznámky v reklamním letáku často bývají na začátku vleklých finančních problémů, proto je potřeba rozvíjet kritické čtení, které patří do základní výbavy finančně gramotného žáka.(Hesová 2011, s. 9-10)

Hesová (2011, s. 9-10) uvádí jako další metodu didaktické hry, tyto představují další možnost, jak v praxi realizovat finanční vzdělávání. Mohou například znázorňovat reálný cyklus finančního života a rozvíjet tak u žáků zodpovědné finanční rozhodování. Jedná se vět-

šinou o strategické deskové hry s hracím plánem, žetony, papírovými penězi a kartičkami s náhodnými situacemi. Variantou deskových her jsou počítačové hry nebo on-line aplikace.

1.3.2 Programy finančního vzdělávání

Hlavním cílem výukového programu je někoho něco naučit. Netradiční výuka je pro žáky motivující, proto je vhodná pro tyto programy. Mělo by se jednat o zábavnou formu výuky, která oživuje, jelikož klasické vyučování, vedené formou výkladu je pro žáky mnohdy nudné.

„Výukový program je interaktivní výchovně vzdělávací lekce, jejímž cílem je upevnění, prohloubení a rozšíření učiva všech stupňů základních škol v souladu se školními vzdělávacími programy.“ (Máchal, 2000, s. 134)

Činčera (2010) také popisuje pojem program jako výchovně vzdělávací celek, který je jeho realizátory pochopen jako jeden produkt a je smysluplnou jednotkou pro evaluaci.

Můžeme říci, že výukový program je modelem zkušenostního učení. Jak uvádí Průcha ve své publikaci *Moderní pedagogika*, existují definice výukového programu s akcentem na obsahový efekt, dále s akcentem na cílový aspekt a s akcentem na regulativní aspekt. Pokud hovoříme o výukovém programu s akcentem na obsahový aspekt, jedná se o systém pečlivě vybraných a promyšleně uspořádaných témat, která by měla být předmětem vyučování a učení. Výukový program s akcentem na cílový aspekt je potom systémem hierarchicky uspořádaných, vnitřně konzistentních, dobře vymezených a relativně kontrolovatelných požadavků. Výukový program s akcentem na regulativní aspekt je systémem optimálně spojujícím vnější řízení s autoregulací žákovy učení tak, aby respektoval zvláštnosti konkrétních žáků, poznatky o učení a strategiích jeho řízení (Průcha, 2002).

Do školního vzdělávání je dnes možné implementovat další výukové programy, jako například:

Finanční gramotnost do škol

Tento program realizuje doplňkovou výuku žáků ZŠ i studentů SŠ v souladu se Standardy finanční gramotnosti MFČR. Využívají k tomu jednotné výukové materiály a didaktické pomůcky. Výuka probíhá zábavnou formou a je doplněna přednáškami odborníků z praxe. Témata vycházejí revidovaných Standardů finanční gramotnosti MFČR z července 2017, který stanovuje cílovou úroveň finanční gramotnosti pro žáky základních a středních škol. V standardech finanční gramotnosti z roku 2007 došlo k posílení těchto témat: bezho-

tovostní placení, ochrana osobních údajů, kritické posouzení nabídky služeb a zboží, sestavení rozpočtu a porovnání majetku a závazků, úročení, porovnání finančních produktů, krátkodobé a dlouhodobé plánování a rizika dosažení cílů, zabezpečení na stáří, vznik a rizika půjček, důsledky nesplácení a řešení zadlužení a předlužení. (FG © 2019)

Program Finanční gramotnost do škol byl založen v roce 2012 a je jedním z projektů společnosti yourchance o.p.s. a pomáhá vytvářet finančně gramotné školy. Systémově i individuálně rozvíjíme učitele a metodicky pomáháme při zavádění principů finanční gramotnosti do školy. Finanční gramotnost považují za důležitou součást života každého člověka. Tím, že se v této oblasti angažují, ovlivňují důležité společenské téma - život a prosperitu jedinců i celé společnosti. Soustředí se hlavně na prevenci, a proto pomáhají zejména základním, středním školám a mladé generaci. Ve většině případů je pro školu mnohem přínosnější individuální přístup. Ovlivňují systém finančního vzdělávání (nejen) na českých školách. (FG © 2019)

Smysl a cíle projektu

Vytváří takové prostředí, které umožní rozvoj finančně gramotné mladé generace a chtějí proto:

- Metodicky **podpořit a zatraktivnit výuku** finanční gramotnosti na ZŠ a SŠ.
- Postavit výukové materiály na **prakticky využitelných informacích a zkušenostech**.
- Poskytnout **ucelené informace** k tématu finanční gramotnosti v takové formě, která bude snadno využitelná při výuce na ZŠ a SŠ.
- Vytvořit a poskytnout **zajímavé pomůcky podporující interaktivní přístup** k výuce.
- Umožnit sdílení zkušeností **odborníků z praxe**.
- Podílet se na **prevenci předlužení** rodin v ČR.

Poslání projektu

Pracují s klíčovými cílovými skupinami, kterými jsou:

- **Školy a učitelé:** Pomáhají vytvářet finančně gramotné školy na systémové i individuální úrovni prostřednictvím rozvíjení učitelů a metodické pomoci při zavádění principů finanční gramotnosti do školy.

- **Žáci:** Učí principy zdravých finančních návyků děti všech věkových skupin a mladé dospělé.
- **Rodiče:** Pomáhají rodičům rozvíjet finanční gramotnost svých dětí.
- **Příslušné státní instituce:** Ovlivňují systém finančního vzdělávání (nejen) na českých školách.(FG © 2019)

Bankéři do škol

Jedním z dalších programů jsou „Bankéři do škol“ jde o projekt České bankovní asociace (ČBA), která se tímto snaží o osvětu a edukaci mladých lidí v oblasti financí a zároveň tak upozorňuje na důležitost výuky finanční gramotnosti. Projekt, postavený na osobních setkáních bankéřů (vrcholových představitelů bank a specialistů na kybernetickou bezpečnost) se studenty (středních škol a gymnázií, od roku 2017 i s žáky 2. stupně), je realizováno od roku 2014. Během workshopů se studenti a žáci naučí základní pravidla a pro pohyb v online prostředí. Mimo jiné získají příležitost diskutovat s bankéři o tom, jak rozpoznat kybernetický útok a jak jsou na internetu zabezpečeny například právě banky.

Projekt je pořádán Českou bankovní asociací, dobrovolným sdružením bank působících na českém trhu. Členské banky asociace, které do projektu vysílají své zástupce, tak činí na základě požadavku ČBA a jejich vystoupení není komerční prezentací jednotlivých bank ani jejich produktů.(Bankéři do škol © cit. 20. 03. 2019)

Edhance

Jde o program, který modernizuje výuku ve školách po celé republice. V komplexních programech rozšiřují rozhled v konkrétních tématech jako finanční gramotnost, zdravý životní styl nebo příprava občanů k obraně státu. Ve všech projektech kladou důraz na posílení klíčových kompetencí jako je např. kritické myšlení, kreativita nebo schopnost nalézat a analyzovat informace. (Edhance © 20. 03. 2019)

Zaměřují se na využití moderních technologií při tvorbě programů. Využívají technologie, které školy nabízí a dostatečně využívají jejich potenciál. Práce s dotykovými tabulemi nabízí žákům nový a atraktivnější pohled na výuku. Dále spolupracují s odborníky a pedagogy, kteří mají dlouholetou praxi a reálný pohled na rychle se měnící svět.

Velký důraz kladou na vzdělané lektory. Daní lektoři umí studentům předat informace přirozenou cestou, která zaujme. Veškeré výukové materiály pečlivě testují, monitorují jejich využití v praxi a v případě potřeby aktualizují. (Edhance © 20. 03. 2019)

Vědí, že zaměřovat se jen na děti nestačí. Motivují rodiče k pozitivnímu přístupu a pohledu na dnešní svět a budoucnost jejich dětí. Pomáhají pedagogům překonat bariéru ve využívání moderních technologií během výuky, která mladou generaci lépe připraví nejen na konkurenci globálního pracovního trhu ale hlavně na reálný život. (Edhance © 20. 03. 2019)

Projekt „Peníze pod kontrolou“ je cílený na žáky 6.–8. tříd, má za úkol přiblížit žákům problematiku týkající se financí, státních institucí, povolání a všeho podstatného co jim umožní lépe fungovat v budoucím dospělém životě. V roce 2017 bylo zjištěno 863 000 obyvatel České republiky, kteří jsou v exekuci, 13 % z toho jsou mladí ve věku 18–29 let, část z nich si ani neuvědomuje, proč v exekuci skončili. Spousta absolventů základních a středních škol nezná rozdíl či význam mnoha pojmů v bankovním a správním světě. Materiály se skládají ze tří lekcí, které krok za krokem pomáhají žákům pochopit, jak se v dané problematice orientovat. Lekce na téma Poznej peníze, Občan a stát a Osobní rozpočet objasňují žákům základní a nutné informace z finančního a správního světa formou, která nejen zaujme, ale umožní si dané informace snadno zapamatovat a pochopit. Projekt vznikl za podpory společnosti Mastercard a spolupráce 6. Základní školy v Kolíně. Celému projektu byla navíc v září 2018 udělena záštita MŠMT a hlavního města Prahy.

V současnosti je projekt v pilotní fázi, tudíž jsou materiály dostupné zatím jen po osobní konzultaci. Je ale možné si objednat ukázkovou hodinu pro rok 2019 do školy. (Edhance © 20. 03. 2019)

Abeceda peněz

Je velmi důležité, že se snaží i finanční instituce zapojit do finančního vzdělávání dětí i dospělých. Jednou z nich je i Česká spořitelna.

Programem Abeceda peněz uvádí žáky základních škol do světa financí a nechávají je okusit "dospěláckou" odpovědnost. Naplno projekt spustili od školního roku 2017/2018, během jediného roku se do něj zapojilo více než sto tříd, děti si vydělaly více než 1,5 mil. Kč na splnění svých snů. Projekt je akreditován MŠMT a oceněn Cenou Zlaté koruny za společenskou odpovědnost.

Česká spořitelna prohlašuje: Čím dříve se to naučí, tím lépe pro ně. **Jako největší tradiční česká banka za to cítíme zodpovědnost**, proto vedeme školáky na více než 260 školách k finanční gramotnosti už teď. (Abeceda peněz © 2019)

Děti se během cca dvou měsíců zábavnou formou naučí, jak vybudovat vlastní firmu, jak se pracuje s financemi, jak se vyrábí a prodává a co všechno může ovlivnit konečný zisk. S Abecedou peněz zažijí svá mnohá poprvé. A jen díky vlastnímu úsilí a pílí si vydělají peníze ke splnění snu celé třídy. Po celou dobu je provázejí naši zaměstnanci, kteří jim radí na cestě k úspěchu.

Prostřednictvím projektu Abeceda peněz chtějí zásadně zvýšit finanční gramotnost společnosti, zejména mladé generace. Usilují o to, aby finanční vzdělávání bylo pevnou součástí osnov základního školství. Projektem navíc dávají dětem šanci, aby si vydělaly vlastní pílí na své sny. Propojují také naše pobočky, které dětem k závěrečným jarmarkům propůjčují, se školami a místní komunitou. (Abeceda peněz © 2019)

2 DĚTI STARŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU

Dle Smitha a Fenwrikové (1994, s. 150) je škola instituce určená primárně pro zprostředkování vzdělávání a v četně rodiny má „... největší vliv na život dítěte, utváří partnerství, úspěch a neúspěch“. Spilková (2008, s. 17) tvrdí, že „vzdělávání by nemělo být jen péčí o poznatkový a dovednostní rozvoj, ale také péčí o rozvinutí osobnosti a způsobu života“.

Dítě v rozmezí několika let povinné školní docházky prochází řadou důležitých vývojových změn. Tyto změny se projevují jak v tělesném, kognitivním, tak i emočním a sociálním vývoji.

Konkrétním fázím školního věku odpovídá široká škála charakteristik. Pokud máme dítěti snáze porozumět a jednat s ním v souladu s jeho momentálním vývojem, je nutné, abychom věděli o těchto charakteristikách a specifikách jednotlivých vývojových období, kterými jedinec prochází.

Období staršího školního věku je podle Říčana (2014, s. 169) „... snad z celého života nejdramatičtější a nejzajímavější“.

Matějček, Pokorná (1998, s. 145) definují starší školní věk takto: „Je to doba dospívání, doba puberty. Nemůžeme čekat nějaký zásadní obrat – k dobrému ani ke zlému. Můžeme však očekávat vyšší úroveň duševní vyspělosti. Puberta tedy znamená narůstání a zrání duševních funkcí, které tu byly už dávno před tím.“

Dle Pavlase, Vašutové (1999, s. 91) z hlediska vývojové psychologie dospívání zahrnuje přibližně druhé desetiletí života jedince. Toto období je považováno především za přechodné období mezi dětstvím a dospělostí. Tato období jsou označována jako puberta a adolescence, které vymezují úsek začínající prvními známkami pohlavního zrání (objevují se první sekundární pohlavní znaky) s výraznou růstovou akcelerací a končící dokončením tělesného růstu, dosažením plné pohlavní zralosti a reprodukční schopnosti. Dnes je charakteristická sekulární akcelerace, tzn. dřívější nástup dospívání ve srovnání s minulými staletími (urychlení růstu a v oblasti sexuální; menstruace nastupuje v průměru o 3 roky dříve). Předpokládá se, že k tomu dochází v důsledku změn sociálních podmínek a způsobu života, zvýšením životní úrovně, hodnotnější výživou, lepší hygienickou péčí a více podnětným prostředím.

Za nejbouřlivější období ve vývoji jedince je považována **puberta**. Průcha a kol. (2001, s. 194) ji dělí na období: **prepubescence** (11 - 13 let) a **vlastní pubescence** (13 - 15 let). Ty-

pickými znaky jsou: hormonální změny a jejich důsledky, výskyt a vývoj primárních a sekundárních pohlavních znaků, růstové skoky, změny postavy a výrazu obličeje. Tento vývoj bývá také označován za první fázi dospívání, pro kterou je charakteristické dozrávání reprodukčního systému. Puberta nastupuje u naší mládeže na druhém stupni základní školy a doznívá (zvláště u chlapců) v prvních ročnících střední školy. Vývoj jedince je obvykle nerovnoměrný po stránce anatomicko-fyziologické, intelektové, emocionální i sociální. (PRŮCHA, 2001)

Dochází ke změnám v myšlení, po intelektuální stránce se dokončuje vývoj mozku a CNS. Začínají převažovat formální logické operace. Jedinec je schopen vytvořit několik variant řešení problému a vyzkoušet je, uvažuje také v abstraktních pojmech, které si nedokáže představit (např. právo, spravedlnost, morálka). Myšlení se vyznačuje pružností a tvořivostí, také se rychle rozvíjí vnímání a představy.

Toto období se projevuje **zvýšenou kritičností ve vztahu k autoritám**, siláckými postoji k radám rodičů a učitelů, ale zároveň **malými zkušenostmi** a **sníženou sebekritikou**. Charakteristický je také rozpor mezi hodnotami mladší a starší generace. **Sklon polemizovat o všem** souvisí s vývojem myšlení, také sílí snaha vyvzdorovat si větší samostatnost. V tomto období má prvořadý vliv vrstevnická skupina. Jedinec je schopen učinit téměř cokoli, aby získal dobrou pozici ve skupině. Samozřejmě je mu tato skupina bližší a má pro něj více porozumění. Jde o rozpor mezi autoritou dospělých a vrstevníků. Vrstevníci se stávají uznávanými, neformálními autoritami. Čím má dítě menší sebevědomí, tím více podléhá extrémním požadavkům skupiny. Také zde můžeme hovořit o rozporu mladého člověka s vrstevníky. Jsou na něj kladeny vyšší požadavky. Z dosavadních vztahů je často zklamán a přechodně u něj může dojít až k samotářství. Vztahy k opačnému pohlaví jsou silně prožívané, ale nestálé a proměnlivé. První lásky mají většinou platonickou povahu. U jedince sílí snaha po rovnocenné akceptaci a mínění rodiny není již tak důležité, ztrácí tak na síle. Zároveň je tu neochota naslouchat druhé straně. Většina názorů dospělých je odmítána. (Průcha a kol., 2001)

Je to doba, kdy se jedinec rozhoduje pro **volbu povolání**. Ta závisí na vyhraňování zájmů, na schopnostech, na kvalitě dosaženého vzdělání, na motivaci, na informovanosti o možnosti zvolit si určitou profesi, na znalosti obsahové náplně jednotlivých profesí. Pavlas a Vašutová (1999, s. 92 – 95) mluví o charakteristickém rozporu mezi stupněm dosažených biologických změn a psychickým a sociálním stupněm vývoje. Jde o rozpor mezi

rolí a statusem. Jde o to, že jsou vyspělí po pohlavní stránce, ale po stránce citové, rozumové a sociální se chovají dětsky. Mladí lidé již „vypadají a cítí se“ jako dospělí, chtěli by i tak žít, ale k tomu jim chybějí důležité vnitřní předpoklady, (např. zkušenost a odpovědnost pro náročnou práci nebo pro důležitá životní rozhodnutí, emoční a charakterová zralost pro stabilní erotický vztah a pro výchovu dětí).

Proto je velmi důležité připravit tyto mladé lidi, aby se orientovali ve finanční oblasti a uměly zacházet s penězi. Je to velmi dobrý vklad do aktivního života, kdy se chtějí osamostatňovat, alespoň v určitých sférách na které stačí rozumově a v tomto případě i vědomostně. Jejich informovanost může být dobrým podkladem pro správný postoj k nebezpečnému zadlužování, které se bohužel nevyhýbá ani těm nejmladším.

2.1 Dětství, studentský věk a vhodné finanční prostředky

V dětství nemá člověk žádný stálý příjem (pochopitelně mimo kapesného od rodičů) a má minimální znalosti o financích a je v těchto otázkách plně závislý na rodičích. Je to období, kdy by si měli mladí lidé osvojit základní pravidla fungování rodinných financí – jedná se zejména o plánování příjmů a výdajů, vytváření rezerv, identifikace a zajištění možných životních rizik. V každém věku nás může potkat úraz a způsobit závažné a trvalé následky. Pokud se tak stane v mládí, může nás tato nešťastná záležitost fyzicky, ale i finančně hendikepovat celý život. (MOJE FAMILIE © 2019)

Dle vzdělávacího institutu ochrany dětí o.p.s., Česká republika drží jeden neslavný primát, patříme v Evropě mezi státy s největším množstvím úrazů dětí, zejména v silniční dopravě. Základním finančním produktem pro každé dítě by proto mělo být **úrazové pojištění s krytím rizika trvalých následků úrazu a pojištění invalidity z mládí**.

Měli bychom se také sami snažit o vytváření finančních rezerv, jak pro neočekávaná vydání, tak pro zamýšlené výdaje v budoucnosti – např. koupi dárků pro svoje nejbližší. Měli bychom vědět, že z produktů, které slouží k vytváření finančních rezerv pro zajištění budoucích potřeb v delším časovém horizontu je pro děti nejvhodnější **stavební spoření**.

Méně vhodné jsou z hlediska ceny a složitosti fungování produkty životního pojištění a investice do podílových fondů. Tyto nástroje jsou určeny především pro rodiče, kteří by měli tímto způsobem zajistit sami sebe.

Studenti již mají lepší teoretické znalosti o financích, měli by je dále prohlubovat a snažit se o jejich praktické využití v praxi. Tzn., že by se měli naučit svoje kapesné rozdělovat na výdaje nezbytné a výdaje ostatní. Pro uvědomění si ceny peněz a vytváření vztahu k financím je nejcennější vlastní zkušenost s jejich vyděláním cestou různých výpomocí, brigád a prázdninových pracovních poměrů. Možná to bude překvapivé zjištění, ale mnoho studentů, zejména soukromých vysokých škol, kde musí platit vysoké školné, studuje a přitom vykonává regulérní zaměstnání. (MOJE FAMILIE © 2019)

V tomto období by z hlediska produktové škály opět nemělo ve finančním portfoliu chybět **úrazové pojištění, studentské účty, stavební spoření případně investice do otevřených podílových fondů**. Neměli bychom také zapomínat na **cestovní pojištění**, zejména cestujeme-li do zahraničí na lyže nebo za některým z adrenalinových sportů. Tyto činnosti nejsou zpravidla pojištěny ve standardních produktech a vyžadují uzavření speciálního pojištění. (MOJE FAMILIE © 2019)

Stále důležitějším pojistným produktem se stává v zahraničí, ale i doma v České republice, **pojištění odpovědnosti** za škody způsobené dalším osobám na zdraví a životě, na majetku, ušlém zisku, regrese apod. (např. při lyžování nebo cyklistice). Soudně vyměřené částky, které je viník v těchto případech povinen uhradit poškozenému, mohou dosáhnout značné výše. Není-li pojištěn, musí je hradit ze svého. Nesmíme zapomínat, že dle NOZ již není hodnota života vyjádřena sumou několika stovek tisíc, ale dnes záleží čistě na tom, co vyřkne soud. Z veřejně dostupných informací víme, že odškodné stanovené soudem za život blízké osoby bylo v řádu desítek milionů. Toto odškodné nemá stanovenou hranici.

2.2 Finanční služby pro děti staršího školního věku

2.2.1 Platební účet

Doby, kdy si lidé ukládali peníze doma pod polštář, jsou dávno pryč. V dnešní době využíváme pro hospodaření s penězi nejčastější bankovní produkt a tím je platební účet. Platební účty slouží k hospodaření rodinných rozpočtů i s firemními financemi. Řada bank již nabízí platební účty pro děti a mládež. Dětem slouží účet jako pokladnička. Založení dětského účtu lze již od narození dítěte. Dětský účet obvykle funguje do 15 let dítěte a poté se zpravidla převádí automaticky na studentský účet. Studentské účty jsou určeny pro žáky a stu-

denty středních a vysokých škol. Jak dětské i studentské účty bývají bezplatné a do plnoletosti věku dítěte je spravují rodiče.

Platební účet slouží jako prasátko, kam rodiče i jiní příbuzní posílají kapesné a finanční dárky. Dítě si peníze může šetřit a učí se hospodařit s penězi a ovládat svůj platební účet s pomocí platební karty. Je to rychlé a bezpečné zároveň. Děti nemohou být okradeny a ne nosí po kapsách hotovost, kterou můžou lehce kdekoliv vytrátit. Další výhodou je, že v případě nouze, například na výletě se školou či škole v přírodě, kde dojde dítěti hotovost, má možnost své platební karty a peněz na svém platebním účtu. (Měšec © 1998)

Ne všechny banky nabízí dětské účty. Menší banky jako ZUNO Bank, Equa Bank, mBank či Sberbank nebo Citibank nabízejí účty pouze osobám starší 18 let. Dětské či studentské účty nabízí spíše tradiční banky jako Česká spořitelna, Komerční banka, ČSOB, UniCredit Bank, Moneta Money Bank (nový název GE Money Bank od 1. 5. 2016), ERA Poštovní spořitelna (divize ČSOB) a Raiffeisenbank. Novinkou v letošním roce jsou rodinné účty Air Bank a Fio banky. (příloha č. 1) Air bank ani Fio banka neměly účty pro děti. Nyní však nabízejí vytvoření tzv. rodinného účtu, kdy v rámci jednoho produktu je možné si založit více účtů a tak umožnit přístup a vlastní platební kartu i dětem mladším 18 let. (Měšec © 1998)

2.2.2 Stavební spoření

Stavební spoření je finanční produkt k ukládání financí jako spořicí produkt nebo k získávání půjčky na bydlení. Je to zajímavý a bezpečný produkt se státní podporou. Počet smluv o stavební spoření lze uzavřít libovolný počet, ale pouze na jednu smlouvu je možné získat státní podporu. Poplatky jsou zde například za vedení účtu nebo za změnu podmínek smlouvy. Pro výběr produktu při spoření je třeba přihlížet k úrokové sazbě zůstatku na účtu a na poplatky za zřízení a vedení smlouvy. Výhodou je poskytovaná státní podpora, bezpečný způsob spoření, libovolné využití naspořené částky. Po dobu spoření nelze disponovat s penězi na účtu, což je jedna z nevýhod a státní podpora se vztahuje na omezenou výši vkladů. Stavební spoření je úvěrový produkt založený za účelem poskytnutí půjčky, kde můžeme během spoření měnit cílovou částku, které chceme dosáhnout. K tomu je potřeba zjistit parametry u jednotlivých stavebních spořitelen, jedná se o úrokovou sazbu úvěru a poplatky.

Klínský(2016, s. 123) říká, že je velmi výhodné založení krátce po narození dítěte. Za 18 let se naspoří částka, která je zhodnocena státní podporou a výhodným úrokem minimálně po dobu 6 let dané stavební spořitelny. Je tady však novinka uplatňovaná stavebními spořitelny. Jde o možnost snížení úroku po šestileté vázací době ze strany stavebních spořitelny. Chtějí tak zajistit ukončování starých smluv (po vázací době) a zakládání nových smluv za nových podmínek. Nový občanský zákoník brání zájmy dítěte. Rodiče se tak k naspořeným prostředkům nemohou dostat tak snadno jako dříve. Upustilo se však o ukončování po rozhodnutí opatrovnickým soudem. Je však nutností, aby oba zákonní zástupci souhlasili s ukončením dané smlouvy. Několikrát do roka nabízí stavební spořitelny akce k uzavření stavebního spoření pro děti. Jedná se o bonus v řádu tisícikorun, podmínkou je splnění předem daných podmínek stavební spořitelny (např. minimální doba spoření nebo minimální cílová částka).

Stavební spoření nabízí speciální finanční instituce a v současné době to lze u této pětice:

Stavební spořitelna České spořitelny

Modrá pyramida stavební spořitelna

ská stavební spořitelna

vební spořitelna

řitelna

Českomorav-

Raiffeisen sta-

Wüstenrot stavební spo-

Klínský (2016, s. 123) se zmiňuje o podmínkách pro získání státní podpory, ty jsou u všech stavebních spořitelny stejné. Rozdíly jsou patrné především ve výši úrokové míry, v sazebníku, poplatcích za vedení účtu, podmínkách pro zřízení účtu i schválení případného úvěru ze stavebního spoření a překlenovacího úvěru.

2.2.3 Úrazové pojištění

Pojištění plní funkci ochrannou, dnes se na investování používají jiné produkty než pojištění. Pojištění je pro případ smrti nebo vážné choroby dospělého, tedy rodiče. Pojistka si ukládá za cíl částečně udržet životní standard dítěte v případě smrti nebo vážné choroby jednoho z rodičů. V těchto případech bývá pojistníkem rodič a pojištěné je dítě. Smlouvu sjednávají rodiče, kteří také platí pojistné. Dítě ve sjednaném věku, tedy 18 až 25 lety, dostane pojistné plnění. Pojistku lze také sjednat již od narození dítěte až po jeho patnáct let.

Pojištění musí obvykle trvat alespoň deset let a pojistné plnění bývá limitováno dosáhnutí alespoň 18 let věku. (MOJE FAMILIE © 2019)

Jako další časté pojištění u dětí bývá **úrazové pojištění**. Neočekávaná událost v podobě jakéhokoliv úrazu ovlivní život krátkodobě a někdy neseme následky po celý život. Úrazy nás potkávají po celý život a hlavně potkávají děti. Úrazové pojištění pomáhá zmírnit následky úrazu po finanční stránce vyplácením odškodného. Výše pojistného plnění má každá pojišťovna vlastní. Je důležité zvolit správně připojištění a výši limitů.

2.2.4 Pojištění odpovědnosti za škodu

Klínský (2016, s. 131-133) uvádí, že další časté zřizované pojištění pro děti je **pojištění odpovědnosti za škody**. Kdy pojišťovna hradí škody, které způsobí pojištění svou nedbalostí někomu jinému. Například dítě v tělesné výchově při hře omylem vysklí okno. Pojistné se zde vyplácí poškozenému, tedy třetí osobě. Pojištění odpovědnosti se vztahuje na škody způsobené v občanském životě, při výkonu povolání nebo provozem motorového vozidla.

2.2.5 Penzijní doplňkové spoření

Od začátku roku 2016 mohou rodiče svým dětem zakládat penzijní spoření. Jaká jsou pravidla? Je to více méně stejné jako u penzijního spoření pro dospělé. Jak už bylo výše uvedeno, spořit můžete **již po narození dítěte**. Výše částky závisí na vás, minimálně však musíte spořit **100 korun měsíčně**. Pokud ale chcete získat státní podporu, musíte posílat **alespoň 300 korun měsíčně**. Získáte tak **od státu 90 korun**. V případě, že chcete dosáhnout na nejvyšší možný státní příspěvek, který činí 230 korun měsíčně, je potřeba každý měsíc platit 1000 korun a více. Od státu tedy dostanete 2760 korun ročně. (Finexpert © 2016)

Při sjednání smlouvy již pro novorozence tedy lze dosáhnout za celou dobu spoření, tedy za 60 let, na státní příspěvky ve výši 165 600 korun. Výši zasílané částky samozřejmě můžete libovolně měnit, či zasílání zastavit úplně. „V osmnácti může dítě část peněz vybrat a využít třeba na studium. Už po dvou letech, resp. 24 měsících spoření vzniká možnost předčasného ukončení smlouvy. Rodič (zákonný zástupce) může smlouvu vypovědět pouze se souhlasem soudu – pokud nebude změněn zákon, stejně jako u stavebního spoření. V případě že klientovi – „dítěti“ bude například 25 let, může smlouvu vypovědět s nárokem na odbytné. V takovém případě obdrží výplatu vložených prostředků včetně zhodnocení,

avšak bez státních příspěvků; pokud využíval i daňové odpočty, je třeba je zpětně zdanit,“ říká Pavla Hávová, tisková mluvčí ČSOB. Pro možnost výběru v osmnácti letech je ale potřeba splnit podmínku trvání smlouvy alespoň 10 let. Vybrat můžete pouze třetinu z vašich úspor. Penzijní spoření si bez jakýchkoliv ztrát budou „děti“ moct vybrat až ve věku 60 let. A to za splnění podmínky minimální doby spoření 60 měsíců. (Finexpert © 2016)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 VÝZKUM

V praktické části práce je vypracován kvantitativní výzkum, který umožňuje analyzovat a zpracovat odpovědi většího počtu respondentů z výzkumného souboru.

Dle Gavory (2008, s. 34 -35) lze kvantitativním výzkumem vyjádřit pozorované jevy v číslech, třídít je a vysvětlovat jejich fungování, změnu nebo u jevů predikovat jejich vývoj. Výzkumník je objektivní vzhledem k celému výzkumu a pro šetření lze zvolit vhodný reprezentativní vzorek, který lze zobecnit na populaci.

3.1 Výzkum finanční gramotnosti v České republice

Mezinárodního šetření PISA 2012 v oblasti finanční gramotnosti

Česká školní inspekce zveřejnila výsledky mezinárodního šetření PISA 2012 v oblasti finanční gramotnosti. Ta byla u žáků, kteří se v jednotlivých zemích do šetření PISA zapojují v pravidelných tříletých cyklech již od roku 2000, testována vůbec poprvé. Dobrou zprávou pro české školství je, že se naši žáci zařadili mezi sedm nejúspěšnějších zemí a předběhli tak své vrstevníky z USA, Ruska či Francie.

Šetření se zúčastnilo celkem 18 zemí, kromě ČR šlo např. o Belgie, Estonsko, Austrálii, Nový Zéland, Polsko, USA, Rusko, Francii, Španělsko, Chorvatsko, Slovensko či Itálii. V České republice bylo do šetření zapojeno 297 škol a zhruba 1 200 žáků. Ti řešili test v délce 60 minut a také doplňkový dotazník, jehož specifická varianta byla určena také ředitelům škol. „*Testové úlohy reflektovaly situace běžného života, směřovaly k efektivnímu rozhodování o běžných finančních záležitostech a ke schopnosti základních ekonomických úvah,*“ sdělil ústřední školní inspektor Tomáš Zatloukal.

Navzdory očekávání s ohledem na loňské výsledky českých žáků v jednotlivých gramotnostech jsou jejich výsledky v oblasti finanční gramotnosti nadprůměrné. Čeští žáci se zařadili mezi 7 nejúspěšnějších zemí a jejich výsledky jsou srovnatelné s výsledky žáků Polska a Nového Zélandu. Čeští žáci dopadli lépe než žáci v USA, Rusku, Francii, Chorvatsku, Slovinsku, Španělsku, Izraeli nebo Slovensku, naopak lepší výsledky měli žáci z Šanghaje, Belgie, Estonska a Austrálie.

Hlavní sběr dat tohoto klíčového mezinárodního měření výsledků vzdělávání u patnáctiletých žáků, který se uskutečnil na jaře 2012, byl rozdělen na tři části. V prosinci 2013 byly zveřejněny výsledky žáků v čtenářské, matematické a přírodovědné gramotnosti, v dubnu 2014 zveřejnila ČŠI, která mezinárodní šetření v České republice garantuje a realizuje,

výsledky v oblasti řešení problémových úloh a nyní přišla na řadu finanční gramotnost, která byla testována vůbec poprvé.

Příčin úspěchu českých žáků je hned několik. Zejména jde o přístup k otázkám vzdělávání k finanční gramotnosti, který Česká republika dlouhodobě uplatňuje. „*Nadprůměrné výsledky českých žáků v testech z finanční gramotnosti jsou zcela určitě dobrou zprávou. Je to důkaz, že ministerstvo školství tuto problematiku nepodceňuje a bude jí i nadále věnovat velkou pozornost,*“ okomentoval výsledky šetření ministr školství Marcel Chládek. „*Česká republika patří mezi první země na světě, které připravily koncepci finančního vzdělávání na celonárodní úrovni a zahrnuly do ní vzdělávání k finanční gramotnosti přímo ve školách,*“ doplnil ministr.

Jaké mají znalosti současní školáci, se neví. Školní inspekce jejich úroveň zkoumala před šesti lety a novější data nemá. Nejbližší šetření v rámci mezinárodního šetření PISA se uskuteční až v roce 2021. (Česká školní inspekce © 2019)

3.2 Cíl výzkumu

Hlavním cílem tohoto výzkumu je zjistit, zda jsou děti staršího školního věku finančně gramotné.

Dílčí cíle:

Zmapovat znalosti v oblasti hotovostních peněz, bezhotovostních peněz, hospodaření domácnosti a finančních produktů.

Prozkoumat zda je rozdíl ve finanční gramotnosti žáků 6.- 7. tříd a 8.- 9. tříd základních škol.

Zjistit zda jsou finančně gramotné více dívky nebo chlapci.

Navrhnout vzdělávací plán pro žáky staršího školního věku.

3.3 Výzkumný problém

„Výzkumný problém = jasná a jednoznačná otázka (nebo výrok), na kterou hledáme prostřednictvím výzkumných metod (a technik) odpověď. Hlavní problém se obvykle rozčleňuje na dílčí problémy“ (Švec, Hrbáčková, 2007, s. 13).

Ke každému výzkumu patří neodmyslitelně ujasnění výzkumného problému. Stejně tak bylo postupováno například při výzkumu, který byl proveden, aby mohlo dojít k sestavení standardů finanční gramotnosti. Tyto standardy se staly základním kamenem pro zařazení tématu finanční gramotnost do vzdělávací soustavy.

„Od počátku tisíciletí naše kurikulum zaznamenalo několik inovací, včetně implementace Standardů finanční gramotnosti do vzdělávací soustavy. Na základních školách povinně a středních dle sestavení ŠVP se souhlasem ředitele. Pokud chceme dosáhnout finančně kvalifikované populace, je třeba formovat jednotlivce od útlého věku, aby pevný základ z raného vzdělávání posloužil k rozvoji jeho kompetencí a schopnosti reagovat v proměnlivém finančním světě, v důsledku rozšiřování nabídky různorodých finančních služeb a možností, ale také rizik spojených s demografickými změnami, slábnoucí sociální rolí státu.“ (Česká školní inspekce, 2014)

Finanční vzdělávání je diskutováno v posledních letech v souvislosti s předlužením populace, dluhová propast je důsledkem nedostatečných finančních znalostí a schopností. FG je vnímána jako preventivní složka vzdělávání základních a středních škol a v rámci primárního působení i vytvoření další role sociálního pedagoga v oblasti sociálního poradenství v občanských nebo sociálně právních poradnách či službách sociální prevence v nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež. Zmíněné důsledky mohou pramenit i ze socioekonomického statusu rodiny, tato oblast je zkoumána v kontextu získaných vzorů chování v prostředí orientační rodiny. Se souvislostí rodinného statusu, nejvyšším vzděláním rodičů a dosaženou úrovní FG žáků pracuje při interpretaci dat mezinárodní šetření PISA 2012. (Česká školní inspekce, 2014).

Výzkum popíše současnou úroveň finanční gramotnosti dětí staršího školního věku, jejich orientaci v oblasti peněžní, domácího rozpočtu a finančních produktů.

Hlavní výzkumný problém je tedy definován touto otázkou:

Jsou žáci 2. stupně základních škol ve Zlínském kraji finančně gramotní?

3.4 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor charakterizuje reprezentativní vzorek zkoumaných osob neboli respondentů. Výzkumný soubor tohoto šetření byl určen pomocí *dostupného výběru*, který je součástí výběru záměrného (Gavora 2008, s. 79 – 80). Výzkumného šetření se účastnili žáci 6.

až 9. ročníků dvou základních škol s předpokladem, že již absolvovali výuku finanční gramotnosti v souladu se Standardy FG a rámcovým vzdělávacím programem.

- Základní soubor: žáci základních škol ve Zlínském kraji
- Výběrový soubor: žáci 6. až 9. ročníků dvou základních škol ve Zlínském kraji

Celkový počet předaných dotazníků činil 250 kusů. Po sběru dat činila návratnost 82%.

Celkový počet vyplněných dotazníků byl 204.

3.5 Výzkumná metoda

Didaktický test je sestaven ze tří částí. První tvoří část peněžní (5 položek), druhou hospodaření domácnosti (8 položek) a poslední část je věnována gramotnosti a finančním produktům (8 položek). Obsah testových otázek se řídil Standardy FG, také bylo čerpáno z odborné literatury, výzkumů, rozhovorů s odborníky a odborné praxe. Didaktický test najdeme v příloze této práce.

Hodnocení úrovně finanční gramotnosti

Celkový počet bodového zisku, který mohli respondenti dosáhnout v didaktickém testu, představuje 50 bodů, což tvoří součet dílčích částí testu. V části peněžní gramotnosti mohli respondenti získat 12 bodů, v hospodaření domácnosti pak 20 bodů a v části finančních produktů 18 bodů. Za úspěšné absolvování testu byla považována hranice alespoň 60% úspěšnosti, kterou taktéž požadují základní školy. Pro zařazení respondentů do klasifikačních kategorií, podle počtu dosažených bodů a procentuálního vyjádření počtu získaných bodů, byla použita stupnice hodnocení úrovně podle Novotné a Jurčikové (2012, s. 133), znázorněná v následující tabulce.

Počet získaných bodů		Procentuální vyjádření počtu získaných bodů		Hodnocení úrovně finanční gramotnosti
45 bodů	více bodů	90%	100%	Výborný (1)
40 bodů	44 bodů	80%	89%	Chvalitebný (2)
35 bodů	39 bodů	70%	79%	Dobrý (3)
30 bodů	34 bodů	60%	69%	Dostatečný (4)
méně bodů	29 bodů	0%	59%	Nedostatečný (5)

Tabulka č. 2: stupnice hodnocení úrovně

Tabulka č. 2 vyjadřuje klasifikační kategorie testu, na základě získaného počtu bodů a dosažené úspěšnosti, pro hodnocení úrovně finanční gramotnosti, která odpovídá klasifikaci základních škol. Výsledné hodnocení se odvíjí od procentuálního vyjádření počtu získaných bodů a možného bodového zisku, který určuje zařazení respondenta do klasifikační kategorie hodnocení úrovně FG. Nejlepší výsledek je klasifikován známkou výborný a nejhorší výsledek známkou nedostatečný. Pro splnění testu FG na nejnižší hranici 60%, museli respondenti získat minimálně 30 bodů. Respondenti, hodnocení známkou výborný až dostatečný, byli sloučeni do kategorie žáků, kteří test zdolali úspěšně a nedostatečně hodnocení žáci, reprezentují neúspěšný počet respondentů.

Výzkum na základních školách byl realizován v měsíci únoru 2019. Didaktické testy byly předány pověřeným pedagogům, kteří zařazují finanční gramotnost do vyučovacího předmětu a v rámci jedné vyučovací hodiny byla sesbírána data od respondentů.

Předvýzkum

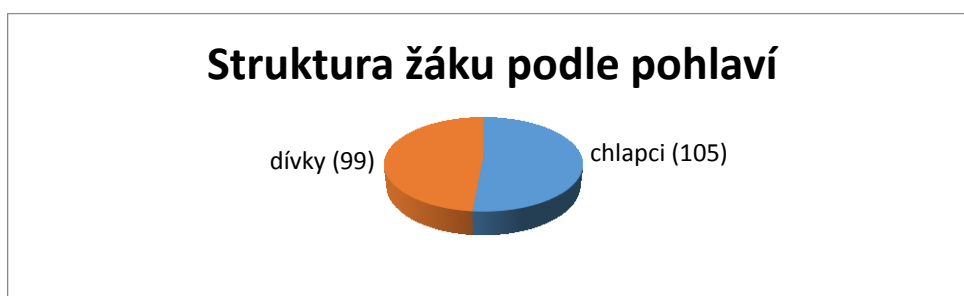
Nejprve byl realizován předvýzkum na malém vzorku respondentů, který reprezentovalo 11 žáků 8. ročníku základní školy. Účelem tohoto šetření bylo prozkoumat srozumitelnost formulovaných položek možnosti výběru odpovědi didaktického testu. Účelem šetření bylo zjistit náročnost vytvořeného didaktického testu, aby následně získané výsledky byly dostatečně vypovídající.

4 VÝSLEDKY VÝZKUMU

V této části výzkumu je důležité uspořádat odpovědi z didaktického testu. Podstatné je také dát formu výsledkům analýzou získaných dat. V hodnocení výzkumu vyhodnocuji položky ve třech oblastech. Jako formu prezentace výsledků jsem zvolila grafy s popisem.

4.1 Prezentace identifikačních údajů

Položka č. 1 – Struktura dle pohlaví

Graf č. 1 - Struktura žáků podle pohlaví

Graf č. 1 znázorňuje strukturu respondentů dle pohlaví, kteří navštěvují dvě základní školy. Větší část tvoří chlapci v počtu 105 respondentů a menší část tvoří dívky v počtu 99 respondentů.

Položka č. 2 – Ročníky základních škol

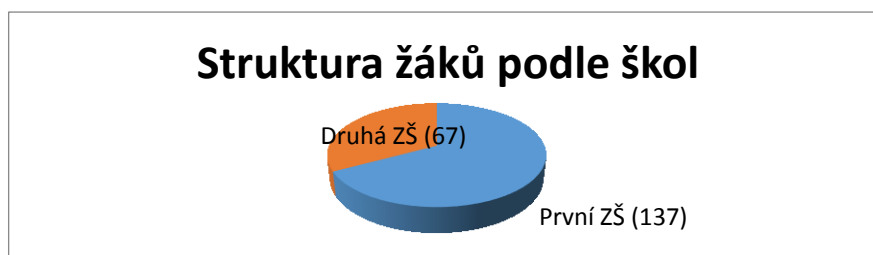
Identifikační položka č. 2 se v dotazníkovém šetření zaměřuje na 6.- 7. ročník a 8.- 9. ročník.

Údaje vykazují, že za 6.- 7. ročník se zúčastnilo 106 respondentů a z 8.- 9. ročníku to bylo 98 respondentů.

Graf č. 2 - Struktura žáků podle ročníků

Položka č. 3 – Struktura dle škol

Graf č. 3 - Struktura žáků podle škol

Graf č. 3 vyjadřuje početní zastoupení dvou základních škol, kde proběhl výzkum. Celkový počet respondentů je 204. Počet žáků první školy je 67. Druhá základní škola se účastní počtem 137 žáků.

4.2 Interpretace dat

Následující část práce je věnována interpretaci získaných dat v kontextu dosažení výzkumných cílů. Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, zda jsou děti staršího školního věku finančně gramotné a to na základě dílčích cílů. Zde šlo o zmapování informovanosti v oblasti peněz, hospodaření domácnosti a finančních produktů. Dalším cílem bylo rovněž prozkoumat, zda je rozdíl ve finanční gramotnosti žáků 6.- 7. tříd a 8.- 9. tříd ZŠ a zjistit, zda jsou finančně gramotné více dívky nebo chlapci.

Dílčí cíl: Zmapování informovanosti v oblasti peněžní, hospodaření domácnosti a finančních produktů.

V první části didaktického testu, kde byly položky orientovány na oblast peněz, ať už k čemu slouží, nebo co jsou hotovostní a bezhotovostní peníze, dále kdo může vydávat peníze a také na co máme na bankovkách ochranné znaky. Dle výsledků všech respondentů v části „k čemu slouží peníze“ 151 (74%) dětí prospělo. Přestože jde o základní informace v oblasti peněz, 53 (26%) dětí nedokázalo odpovědět správně nebo vybraly položku nevím. Tedy jedna čtvrtina dětí neuspěla a byla klasifikována nedostatečnou.

V otázce „co jsou hotovostní peníze a bezhotovostní“ prospělo díky správně zvoleným odpovědím 143 (70%) žáků. Předpokládáme, že zde zafungovalo školní vzdělávání v této oblasti a jen 61 (30%) dětí zvolilo špatnou odpověď anebo zadaly možnost nevím, byly tedy hodnoceny nedostatečnou. Díky RVP se žáci dovídají také další informace, například

kdo a proč v souladu se zákonem č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů, má výhradní právo vydávat do oběhu bankovky a mince, včetně mincí pamětních, a řídit peněžní oběh. (ČNB © 2003) Výsledky získaných dat ukázaly, že 114 (56%) respondentů prospělo, díky svým správným odpovědím., kdežto 90 (46%) respondentů neprospělo. Zde již vidíme výrazný nedostatek v informovanosti žáků.

Na základě získaných dat u další položky, kde měli žáci určit, proč jsou na bankovkách ochranné znaky, zná správnou odpověď 167 (82%) respondentů. Zcela jistě jde o zajímavou informaci, mluví se o ní relativně často ve zprávách v souvislosti s podvody a trestnou činností. Také se tyto informace objevují v detektivních příbězích, kde jde o falešné bankovky. Děti mají informace z více zdrojů a tomu nasvědčuje i výsledek. Zbývajících 37 (18%) respondentů si zvolilo odpověď špatnou nebo nevím, tedy byli klasifikováni nedostatečnou.

Pohledem na výše uvedené výsledky výzkumu v oblasti peněžnictví lze říci, že 143 (70%) respondentů prospělo, z toho 121 na úrovni známky dostatečná, dosáhlo tak minimálně 8 bodů z 12 možných. Známku dobrý bylo klasifikováno 10 dětí a 12 obdrželo známku chvalitebnou. Neprospělo 61 (30%) žáků, klasifikováni byli tedy známkou nedostatečná.

Graf č. 4 - Výsledky v oblasti peněžnictví

Základní dovedností finančně gramotného jedince je umět zacházet s domácím rozpočtem a stanovit rozvahu pro odpovědné finanční rozhodování.

Rodinný rozpočet je velmi důležitý nástroj, pomocí kterého má domácnost své příjmy a výdaje pod kontrolou. Důležitým krokem je vymezit co patří do měsíčních výdajů a příjmů. Rozpočet může být vyrovnaný, to znamená, že příjmy jsou stejné jako výdaje. Známe také přebytkový rozpočet, kde příjmy převyšují výdaje. A posledním druhem rozpočtu je schodkový, kde výdaje převyšují příjmy a zpravidla dochází k zadlužování. Oslabení in-

formovanosti v této oblasti může být mnohdy fatální. Výsledky zaznamenaných dat ukazují, že jen 71 (35%) žáků dokázalo odpovědět správně, když se otázka týkala rodinného rozpočtu, či spíše volby jestli by měl být rozpočet přebytkový nebo schodkový. Špatnou odpověď anebo odpověď nevím zvolilo 133 (65%) respondentů. Z výsledků sesbíraných dat také vyplynulo, že jen 102 (50%) žáků dokázalo odpovědět správně pouze na jednu ze tří otázek z oblasti spotřebitelského práva. Jen 10 (5%) dětí odpovědělo na dvě otázky správně a pouze 4(2%) žáci měli správné odpovědi u všech tří položek ze spotřebitelských práv občana.

Je možné říci, že žákům chybí nejspíše praxe v těchto oblastech, proto také navrhuji vzdělávací program, který se zaměří na praktické sestavování domácího rozpočtu a také nácvik reálných situací týkajících se spotřebitelského práva.

V rámci oddílu položek zaměřených na základní otázky ohledně rodinného rozpočtu, a ochranu spotřebitele prospělo pouze 94(46%) žáků. Jde o velmi průměrné či spíše podprůměrné výsledky, jelikož 78 žáků dosáhlo 12 až 13 bodů z 20 možných bodů. Pouze 6 dětí obdrželo známku dobrý a 10 žáků získalo známku chvalitebný. Tyto body většinou dosáhli v oblasti domácího rozpočtu a v oblasti spotřebitelského práva byly výsledky nedostatečné. Když k tomu připočítáme ještě 110 (54%) žáků, kteří vůbec neprospěli, je to doslova alarmující.

Graf č. 5 - Výsledky v oblasti domácího rozpočtu a spotřebitelského práva

Znalost finančních produktů, které se nejvíce vztahují k běžnému životu, jejich výhody a možnosti využití obsahovala další část didaktického testu. Zde žáci vybírali jednu správnou odpověď. Základní informace se týkaly finančního trhu, kam bezpečně s penězi, k čemu slouží stavební spoření, penzijní připojištění, úrazové pojištění, zda musíme mít povinné ručení a co musíme vědět, když si bereme spotřebitelský úvěr.

Že finanční trh není trh s ovocem, ale trh kde se obchoduje zejména s penězi, cennými papíry a finančními produkty správně zvolilo 180 (88%) respondentů. Špatnou odpověď zvolilo 24 (12%) žáků.

V dnešním finančním světě, je možné využít dětských, později studentských účtů. Tyto účty slouží jako pokladničky. Většinou jsou zvýhodněné a plně zdarma. Banky vycházejí dětem vstříc a zároveň si je tzv. zaháčkují pro další dospělý život. Děti mohou na těchto účtech šetřit své peníze, a jakmile rodiče rozhodnou, mohou začít používat platební kartu. Rodiče nastaví denní limit a pak už záleží jen na dítěti, jak bude hospodařit. V dnešním světě moderních technologií kdy i děti mají chytré telefony, si mohou kdykoli zkontrolovat kolik jim ještě zůstává na bankovním účtu. Výhodou je, že i rodič má přehled a tudíž může s dítětem případně diskutovat o nákupech či šetření. Z dat získaných z didaktického testu, ale vyplývá, že 163 (80%) dětí ani neví, že mohou mít bankovní účet. Pouze 41 (20%) žáků ví o možnosti využití dětského účtu. S tím souvisí i odpovědi získané u další položky „kam bezpečně s penězi“. Správné odpovědi zvolilo 112 (55%) žáků, jinou odpověď tedy nesprávnou označilo 92 (45%) respondentů.

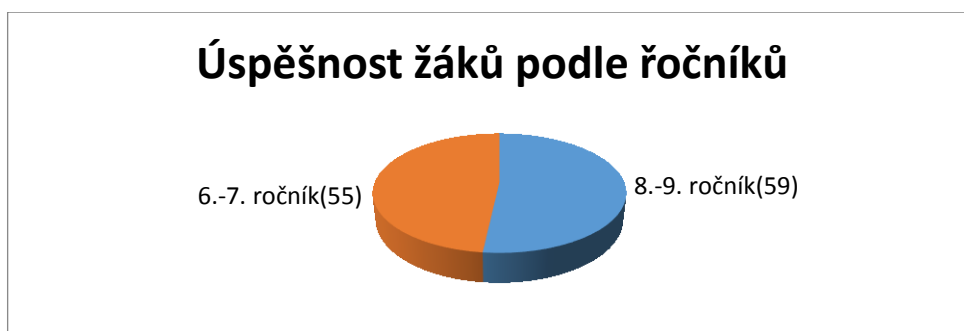
V oblasti finančních produktů, do které je zahrnuto stavební spoření, penzijní připojištění, spotřebitelský úvěr, úrazové pojištění a povinné ručení, bylo dotazováno, na co primárně slouží a zda je musíme mít. Tady byly výsledky velmi rozpačité, správné odpovědi zvolilo 92 (45%) žáků. Nejvíce správných odpovědí získal produkt stavební spoření a úrazové pojištění a to 85 z 92 žáků. Rodiče často zřizují podobné produkty pro své děti již od narození, přičemž ve většině případů jde o stavební spoření a úrazové pojištění. Úrazové pojištění bývá často v dětství využíváno a proto děti ví k čemu primárně slouží což obdobně platí i pro stavební spoření. Ani tyto základní informace však nezná 112 (55%) respondentů.

Graf č. 6 - Výsledky v oblasti finančních produktů

V této třetí, finanční oblasti prospělo pouze 106 (52%) respondentů, z toho 99 jich bylo klasifikováno známkou dostatečnou, 3 žáci známkou dobrý a 4 získaly známku chvalitebný. Neprospělo, tedy známku nedostatečnou obdrželo 98 (48%) respondentů.

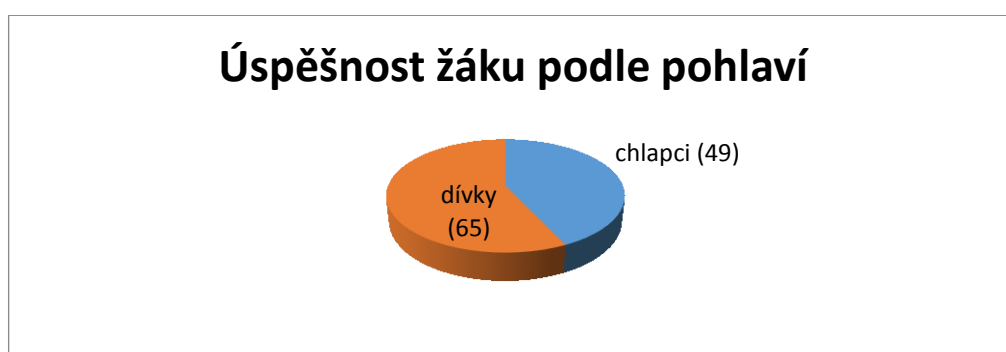
Dalším dílčím cílem bylo zjistit, zda je rozdíl ve finanční gramotnosti mezi žáky 6.- 7. tříd a 8.- 9. tříd.

Graf č. 7 - Úspěšnost žáků podle ročníků

Mohli bychom očekávat, že se zvládnutím didaktického testu nebudou mít problém spíše starší ročníky. Výsledky však byly překvapující, jelikož ročníky byly srovnatelné. Můžeme zde říci, že nedošlo k významnému posunu úrovně finanční gramotnosti. Díky této skutečnosti navrhuji povinný vzdělávací program, který podstatně posune úroveň finanční gramotnosti.

Třetím dílčím cílem jsme si chtěli odpovědět na otázku, zda jsou dívky finančně gramotnější než chlapci.

Graf č. 8 - Úspěšnost žáků podle pohlaví

Na základě získaných dat došlo k porovnání výsledků, a bylo zjištěno, že jsou na tom ve finanční gramotnosti počtem 65 lépe dívky, chlapci se 49 úspěšnými jsou na tom hůře.

Přesto znalosti žáků v didaktickém testu na vybraných základních školách vypovídají o nízké úrovni finanční gramotnosti žáků.

4.3 Shrnutí výzkumu

Do roku 1989 jsme neznali pojem finanční gramotnost. Vše rozhodoval stát. Když je člověk svobodný nese sám velké břímě a to je odpovědnost. Musíme se rozhodovat sami, nejlépe na základě relevantních informací.

Finanční gramotnost byla implementována do základního vzdělávání v letech 2007 až 2010 a stala se tak povinnou součástí rámcových vzdělávacích programů. Teprve před dvanácti lety se ČR začala zajímat o finanční gramotnost a vzdělávání v této oblasti. Finanční gramotnost měla být zavedena do učebních osnov již dávno předtím. Stále se na školách nevyučuje jako samostatný předmět. A nedostatek tohoto vzdělávání se ukázal také na získaných datech z tohoto výzkumu.

Za uspokojivý výsledek v oblasti peněžnictví jsem stanovila minimálně 8 bodů z 10. Tohoto počtu dosáhlo 143 (70%) respondentů, kdy 121 bylo klasifikováno známkou dostatečný, 10 dětí známkou dobrý a 12 žáků bylo ohodnoceno chvalitebný. Známkou nedostatečný bylo hodnoceno 61 dětí.

V oblasti domácího rozpočtu a spotřebitelských práv bylo stanoveno minimálně 12 bodů z 20 možných. Respondenti zde dosahovali podprůměrných výsledků, pouze 94 (46%) dětí zaškrtnulo správnou odpověď. Známkou dostatečný se setkalo 78 žáků, 6 dětí získalo známku dobrý a 10 dětí známku chvalitebný. Neprospělo 110 (54%) žáků.

U třetí oblasti odpovídali děti na otázky ohledně finančních produktů, šlo o základní informace. Zde však také respondenti neoslnili svými znalostmi, pouze 106 (52%) dětí odpovědělo správně, z toho 99 dětí obstálo na dostatečnou, 3 žáci dostali známku dobrý a 4 děti získaly známku chvalitebný.

Rozdíly mezi žáky nižších a vyšších ročníků, kteří prospěli, byly nepodstatné, což není nijak dobrá zpráva při tak nízké úrovni finanční gramotnosti.

Oproti tomu u dívek a chlapců, kteří prospěli, byl rozdíl hmatatelnější. Dívky dopadly o něco lépe, tento výsledek přisuzujeme obecně lepším studijním výsledkům dívek.

Znalosti žáků v didaktickém testu vypovídají o nízké úrovni finanční gramotnosti dětí staršího školního věku. Jelikož je finanční gramotnost jednou s nezbytných životních doved-

ností, kterou potřebuje každý jedinec, aby se dokázal v budoucnu vypořádat s finančními nástrahami a byl schopen odolávat nátlaku a větším finančním rizikům, které mohou destabilizovat osobní nebo rodinný rozpočet. Význam finanční gramotnosti je stále podceňován a shledávám z mé praxe, že i pro mnoho dospělých je většina informací z finanční sféry cizí a nadbytečná. Díky poznatkům z praxe a také z dat získaných tímto výzkumem jsem došla k závěru, že musíme s finančním vzděláváním začít u dětí. Dle mého názoru by se mělo začít už na prvním stupni základních škol. Dovolila jsem si proto navrhnout povinný vzdělávací program. Věnovala jsem se nadále druhému stupni základních škol. Lektory tohoto vzdělávání budou vždy odborníci z daného oboru samozřejmě s pedagogickými vlastnostmi a dovednostmi. Tento vzdělávací program by měl být zárukou toho, že se děti budou orientovat ve třech základních oblastech finanční gramotnosti. Budou umět používat peníze, sestavit domácí rozpočet a také s ním umět pracovat. Pokud dojde finanční nestabilitě rodinného rozpočtu, vědět jaké přijmout opatření. Znat možnosti opatření na přechodnou dobu i dlouhodobá opatření. Vědět co je hotovostní záloha a železná rezerva, proč je třeba je mít. Zbytečně se nezadlužovat, pokud je to jen trochu možné. Děti budou znát základní práva spotřebitele, a jak funguje svět reklamací. Nedílnou součástí je vědět, že každou smlouvu musí nejprve přečíst a pochopit, než je podepsána. Základní informace o finančních produktech, k čemu slouží, co od nich můžeme očekávat a také jejich rizika. Budou vědět, že riziko je zpravidla přímo úměrné výnosu-zisku. Nebudou mít klamnou představu, že mohou mnoho získat bez rizika. Budou v obraze, co se týká základních pravidel neboli zákonů. Například, když mám auto, musím mít ze zákona povinné ručení, apod.

Shledávám na základě získaných dat, že úroveň finanční gramotnosti u dětí staršího školního věku je nízká, tedy nedostatečná. Je naší povinností připravit děti co nejlépe na jejich život, aby se chovaly finančně zodpovědně vůči sobě i ostatním.

5 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Z provedeného výzkumu vyplývá, že současný stav finanční gramotnosti dětí staršího školního věku, tedy žáků 6. až 9. tříd, neodpovídá standardům finančního vzdělávání RVP, kterých by měli žáci dosahovat.

5.1 Povinný vzdělávací program pro děti staršího školního věku

Cílem vzdělávacího programu je osvojení a prohloubení znalostí z finanční oblasti u žáků staršího školního věku a to zejména prohloubení dovedností v oblasti používání hotovostních a bezhotovostních peněz, inflace, osvojení si dovedností při hospodaření domácnosti, sestavení rodinného rozpočtu a jeho využití, posílení kompetencí v oblasti ochrany spotřebitelů s tím i prohloubením komunikačních dovedností, nabytí či prohloubení znalostí z finančního trhu, a to v oblasti pojištění, spořené, investování a úvěrování a to vše v kontextu s jejich stávajícím vzděláním po provedené analýze získaných dat.

5.1.1 Vstupní předpoklady účastníka

Tento vzdělávací program je určen pro děti staršího školního věku na základních školách. Měl by být zařazen jako povinný předmět do RVP. Dnes již víme, že některé školy využívají instituce, které se zaměřují v rámci prevence na zvyšování finanční gramotnosti. Tyto programy jsou zcela dobrovolné a tak záleží na zájmu škol, pedagogů, rodičů a jejich dětí.

5.1.2 Rámcový obsah vzdělávacího kurzu včetně časové dotace

Peníze	1 den/ 4 hodiny
Hospodaření domácnosti	1 den/ 4 hodiny
Ochrana spotřebitele	1 den/ 4 hodiny
Finanční trh	3 dny/ 9 hodin
Celkem	21 hodin

5.1.3 Rozdělení jednotlivých bloků

1. blok: Peníze

Programový cíl	Žák získá orientaci v oblasti hotovostních, bezhotovostních peněz, měny, inflace s důrazem na praktické používání nabytých poznatků.
Specifický cíl	Žák je schopen vysvětlit rozdíl mezi hotovostními a bezhotovostními penězi, zná možnosti a nástroje placení těmito typy peněz. Také je schopen najít aktuální kurzovní lístek a spočítat si měnu. Dokáže vysvětlit pojem inflace, a proč je důležité vědět, co to znamená.
Výuková látka	Peníze, měna, inflace
Použité metody	Výklad, praktické příklady, diskuse
Vyučující/ lektor	Lektor- odborník na bankovníctví
Organizace	4 vyučovací hodiny
Ukončení	Závěrečný test sloužící k ověření znalostí

2. blok: Hospodaření domácnosti

Programový cíl	Žák získá informace o sestavení domácího rozpočtu, co patří do příjmů a výdajů a jak sestavit rozvahu.
Specifický cíl	Žák je schopen sestavit domácí rozpo-

	čet, ví, co patří do příjmů a výdajů. Dokáže zhodnotit rozpočet schodkový, vyrovnaný a přebytkový. Dokáže u schodkového rozpočtu najít možné řešení s několika navrhovaných. Uvědomuje si, jaké hrozí nebezpečí u schodkového rozpočtu bez okamžitého řešení.
Výuková látka	Hospodaření domácnosti, tři druhy rozpočtů, rozvaha.
Použité metody	Výklad, praktické příklady, diskuse
Vyučující/ lektor	Lektor-odborník v oblasti sestavování rozpočtů a rozvah.
Organizace	4 vyučovací hodiny
Ukončení	Závěrečný test sloužící k ověření znalostí

3. blok: Ochrana spotřebitele

Programový cíl	Žák získá přehled o tom co je to kupní smlouva, záruka, reklamace, dohled nad ochranou spotřebitele a nekalými praktikami.
Specifický cíl	Žák ví, že kupní smlouvu nejprve čte a podepisuje, pokud jí opravdu rozumí, chápe, že opak by mohl mít fatální následky. Ví také co má jakou záruční dobu a jak se postupuje u reklamace, jak dlouho může trvat, na koho se obrátit

	pokud nesouhlasí s vyřešením reklama- ce. Dokáže se správně vyjadřovat a ko- munikovat. Dokáže rozpoznat některé nekalé praktiky prodejců.
Výuková látka	Ochrana spotřebitele
Použité metody	Výklad, praktické příklady, scénické metody, praktický nácvik komunikace, diskuse
Vyučující/ lektor	Lektor-odborník v oblasti ochrany spo- třebitele
Organizace	4 vyučovací hodiny
Ukončení	Závěrečný test sloužící k ověření znalos- tí

4. blok: Finanční trh

Programový cíl	Žák získá přehled o finančních produk- tech z oblasti, pojištění, investování, financování.
Specifický cíl	Žák je schopen vybrat typ finančního produktu dle své potřeby v pojištění, umí zjistit jakým je investorem a ví, jaké typy úvěrů může využít na konkrétní záměr a také zná jeho povinnosti a ne- bezpečí z toho plynoucí.
Výuková látka	Finanční produkty: pojištění, investová-

	ní, financování
Použité metody	Výklad, praktické příklady, diskuse
Vyučující/ lektor	Lektor-odborník finanční oblasti s praxí
Organizace	9 vyučovacích hodin
Ukončení	Závěrečný test sloužící k ověření znalostí

5.1.4 Hodnocení vzdělávání

Na závěr vzdělávání bude provedena zkouška účastníků formou písemného testu, který bude zahrnovat otázky ze všech bloků. Tento test potrvá 30 minut a bude obsahovat 10 otevřených a 10 uzavřených otázek. K jeho úspěšnému absolvování bude třeba mít 60% úspěšnost.

K vyhodnocení vzdělávání a k získání dalších důležitých informací je třeba zkoumat i hodnocení vzdělávání ze stran žáků. Dle Plašilové (2006, s. 134) bude dotazník určený pro žáky zaměřen na získání informací o tom:

- zda byl vzdělávací program dobře sestaven,
- zda byl funkční,
- v čem byly jeho slabé stránky,
- zda školitel/lektor/vyučující pracoval účinně,
- zda byly uspokojeny vzdělávací potřeby všech účastníků vzdělávání,
- zda byly finance vynaložené na realizaci vzdělávacího programu využity efektivně,
- jak má být pokračováno dál apod.

Výsledky budou pečlivě vyhodnoceny a bude dle nich následně vzdělávací program modifikován tak, aby naplňoval všechny vzdělávací potřeby dětí staršího školního věku, byl pro ně atraktivní a jeho zaměření bylo co nejvíc praktické.

ZÁVĚR

Tato práce měla za cíl zjistit úroveň finanční gramotnosti u dětí staršího školního věku a rozdíl při porovnání této úrovně u mladších a starších ročníků a také zda jsou lépe informované dívky nebo chlapci v oblasti finanční gramotnosti. V teoretické části se autor zabývá popisem finanční gramotnosti jeho významem a standardy. Zabývá se metodami podporujícími rozvoj finanční gramotnosti, ukázkami programů finančního vzdělávání. Popisuje z vývojového hlediska děti staršího školního věku a finanční produkty, které jsou určeny pro tyto děti. Na začátku praktické části se autor zmiňuje o výzkumu, který byl zaměřen na děti staršího školního věku.

Téma nebylo zvoleno náhodou. Autor práce pracuje ve finanční oblasti a téma finanční gramotnosti se jej osobně i profesně dotýká. Působí totiž i jako příležitostný lektor při vzdělávání nových kolegů v rámci finančního poradenství. Proto cílem práce bylo mimo jiné i ověřit, zda jeho osobní zkušenost s nedostatečnou finanční gramotností odpovídá realitě i u dětí staršího školního věku.

Finanční vzdělávání v rychle se rozvíjející oblasti finančních produktů, služeb a je klíčovým prvkem v ochraně spotřebitele na finančním. Finanční vzdělání podporuje aktivní roli občana jako spotřebitele a vede k pochopení a přijetí osobní odpovědnosti za finanční zajištění sebe i své rodiny. Nedávné období ukázalo, že nedostatečná gramotnost občanů může být jedním ze spouštěcích mechanismů finanční krize. Velkým problémem je nárůst negativních jevů, jako je růst zadlužování obyvatelstva, růst nesplacených pohledávek a exekucí na majetek fyzických osob.

Ve finančním vzdělávání byly vymezeny standardy finanční gramotnosti. Tyto standardy jsou následně implementovány do rámcového vzdělávacího programu či slouží jako východisko při tvorbě konkrétních vzdělávacích programů a aktivit směřujících k rozvoji a zvyšování úrovně finanční gramotnosti žáků a dospělé populace. O rozsahu výuky finanční gramotnosti na základních školách rozhoduje ředitel školy. Tím, že je povinný vzdělávací program předimenzovaný a neúnosný, stále se do něj přidávají nová témata a nic se neubralo, je toto téma jemně řečeno opomíjeno a není mu dán takový prostor, jak by si zasloužovalo. Lépe řečeno jak by si zasloužovali žáci staršího školního věku. Žáci a dospívající jsou považováni za rizikovou skupinu v oblasti finanční orientace a často tak mohou mít sklony řešit neuváženě finanční problémy okamžitou půjčkou. Finanční vzdělávání by mělo být preventivním působením proti předlužení. Informovaností, a to dostatečnou,

o produktech finančního trhu se měrou nemalou snižuje riziko hrozby špatného rozhodnutí pro dospívající žáky. Tady je velký potenciál pro sociálního pedagoga, jehož pracovní náplní může být sociální poradenství nebo služby sociální prevence.

Výzkumná část probíhala sestavením didaktického testu, kterému předcházelo důkladné prostudování odborné literatury, metodických příruček pro pedagogy, konzultace s odborníky v daných oblastech. Didaktický test odhaloval významnost finančního vzdělávání či spíše jeho absenci. Cílem didaktického testu byla analýza finanční gramotnosti dětí staršího školního věku, prostřednictvím testu dosažených znalostí a schopností, vycházející z vyhodnocených testů. Testové otázky korespondovaly s obsahem standardů finanční gramotnosti pro druhý stupeň základních škol. Vyhodnocením získaných dat se prokázala nedostatečná finanční gramotnost u žáků staršího školního věku. Téměř polovina respondentů v didaktickém testu neprospěla.

Na základě neuspokojivých výsledků výzkumu je třeba se zaměřit na toto téma důsledněji. Dle mého názoru je nezbytné, aby se finanční vzdělávání posunulo již na 1. stupeň základních škol. Prvotní základní vzdělání by měla poskytnout rodina. Děti by se měli seznámit s problematikou peněz a naučit se s nimi hospodařit, jelikož už v útlém věku přichází s penězi do styku. Velmi důležité v tomto ohledu je kapesné, nejenže se děti učí hospodařit s penězi, ale pokud si dítě na vytouženou věc samo našetří, jeho vztah k dané věci je jiný. Může být na sebe pyšné a jeho vnímání hodnoty peněz a přístup k nim se stává odpovědnějším. Ve školním vzdělávání pak navazuje na další informace a pravidla, sestavování osobního nebo rodinného rozpočtu nebude tolik obtížné. Budou mít přehled, co jsou příjmy, výdaje, budou připraveni na nenadálé situace a nepřekvapí je nástrahy finančního světa. Pokud získají dobrý přehled a prohloubí schopnosti budou si již sami spořit a později i investovat, budou tak připraveni na nenadálé výdaje, mohou tak předejít zbytečnému zadlužování.

Výsledky výzkumu mohou být pro pedagogy ukazatelem momentální úrovně finanční gramotnosti dětí staršího školního věku a apelovat na oblast základního finančního vzdělávání a směřovat žáky k pochopení principů finanční gramotnosti. Dětem výsledky ukazují aktuální stav jejich finančních vědomostí a dovedností. Jedinec na prahu dospívání je postaven před rozhodnutí, zda chce žít kvalitně nebo pouze přežívat.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BENEŠ, Milan. *Andragogika*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. Andragogika. ISBN 80-86432-23-8.
- [2] GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Vyd. 4. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava. 2008, 272 s. ISBN 978-80-223-2391-8.
- [3] HESOVÁ, Alena a Eva ZELENDOVÁ. *Finanční gramotnost ve výuce: metodická příručka*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV), divize VÚP, 2011. ISBN 978-80-86856-74-2.
- [4] CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.
- [5] JAKEŠ, Petr. *Finanční gramotnost pro druhý stupeň základní školy*. Praha: Fortuna, 2011. ISBN 978-80-7373-089-5.
- [6] KLÍNSKÝ, Petr, Otto MÜNCH a Danuše CHROMÁ. *Ekonomika: ekonomická a finanční gramotnost pro střední školy*. Sedmé, upravené vydání. Praha: Eduko, 2016. ISBN 978-80-88057-31-4.
- [7] KOCIÁNOVÁ, Helena. *Finanční gramotnost v kostce, aneb, Co Vás neměl kdo naučit*. Olomouc: ANAG, 2012. ISBN 978-80-7263-767-6.
- [8] MATĚJČEK, Zdeněk a Marie POKORNÁ. *Radosti a strasti: předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk*. Vyd. 1. Jinočany: H, 1998, 205 s. ISBN 80-860-2221-8.
- [9] MÁCHAL, Aleš. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou*. Brno: Rezekvítek, 2000. ISBN 80-902954-0-1.
- [10] NAVRÁTILOVÁ, Petra. *Finanční gramotnost-učebnice učitele*. Kralice na Hané: Computer media, 2012. ISBN 978-80-7402-107-7.
- [11] NOVESKÝ, Ivan, BALABÁN, Zdeněk, ed. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. Praha: COFET, c2009. ISBN 978-80-254-4207-4.
- [12] PALÁN, Zdeněk. *Základy andragogiky*. Praha: Vysoká škola J.A. Komenského, 2003. ISBN 80-86723-03-8.

- [13] Pavlas, Vašutová: *Vývojová psychologie I*. Ostrava: Ostravská univerzita, 1999. ISBN 80-7042-153-3.
- [14] PETÝRKOVÁ, Lenka a Pavlína CHMELAŘOVÁ. *Základy finanční gramotnosti*. Praha: Generation Europe, o.s., 2011.
- [15] PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 2., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-631-4.
- [16] PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2.
- [17] ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-802-6207-726.
- [18] SMITH, Tony a Elizabeth FENWICKOVÁ. *Kniha o dospívání pro rodiče a děti: návod, jak toto období přežít*. 1. české vyd. Bratislava: INA, 1994, 286 s. ISBN 80-856-8052-1.
- [19] SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. Praha: ISV, 1999. Pedagogika (ISV). ISBN 80-85866-33-1.
- [20] SPILKOVÁ, Vladimíra. *Učitelská profese v měnících se požadavcích na vzdělávání: výzkumný záměr: úvodní teoreticko-metodologické studie*. Editor Jaroslava Vašutová. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2008, 330 s. ISBN 978-807-2903-849.
- [21] ŠVEC, Vlastimil a Karla HRBÁČKOVÁ. *Průvodce metodologií pedagogického výzkumu: pracovní sešit*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2007. ISBN 978-80-7318-547-3.

Internetové zdroje

- [1] Abeceda peněz | Česká spořitelna. *301 Moved Permanently* [online]. Copyright © 2019 Česká spořitelna, a. s. [cit. 27. 03. 2019]. Dostupné z: <https://www.csas.cz/cs/page/abecedapenez>
- [2] Bankovky a mince - Česká národní banka. [online]. Copyright © Česká národní banka, 2003 [cit. 28. 03. 2019]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/cs/platidla/>
- [3] Budování finanční gramotnosti v základních a středních školách v ČR, Národní ústav odborného vzdělávání. *Národní ústav odborného vzdělávání* [online]. Copyright © 2008 QCM [cit. 22. 04. 2019]. Dostupné z: <http://www.nuov.cz/budovani-financi-gramotnosti-v-zakladnich-a-strednich>

- [4] Česká školní inspekce ČR - ČŠI zveřejnila výsledky mezinárodního šetření PISA 2012 v oblasti finanční gramotnosti. *Česká školní inspekce ČR - Home* [online]. Copyright © 2017 Česká školní inspekce [cit. 20. 03. 2019]. Dostupné z: <https://www.csicr.cz/Stredni-cast/Tiskove-zpravy/Ceska-skolni-inspekce-zverejnila-vysledky-mezinaro>
- [5] Doplnkové penzijní spoření pro děti: dobrá věc nebo nesmysl? – FinExpert.cz. *301 Moved Permanently* [online]. Dostupné z: <https://finexpert.e15.cz/doplncove-penzijni-sporeni-pro-deti-dobra-vec-nebo-nesmysl>
- [6] FG do škol | Finanční gramotnost do škola a podnikavost. *FG do škol | Finanční gramotnost do škola a podnikavost* [online]. Copyright © 2019 FG do škol [cit. 20. 03. 2019]. Dostupné z: <http://www.fgdoskol.cz/>
- [7] Finanční gramotnost - DIGIFOLIO. *Domů - DIGIFOLIO* [online]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=2939>
- [8] Finanční portál: Jak založit dětský účet? - Platební účty a služby - Měsec.cz. *Mě-šec.cz - váš průvodce finančním světem* [online]. Copyright © 1998 [cit. 20. 03. 2019]. Dostupné z: <https://www.mesec.cz/financni-portal/ucty/jak-zalozit-detsky-ucet/>
- [9] Národní strategie finančního vzdělávání 2010, MŠMT ČR. *MŠMT ČR* [online]. Copyright ©2013 [cit. 22. 04. 2019]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/narodni-strategie-financniho-vzdelavani-2010>
- [10] O projektu | Bankéři do škol. *O projektu | Bankéři do škol* [online]. Copyright © [cit. 20. 03. 2019]. Dostupné z: <https://www.bankerijdoudoskol.cz/>
- [11] OVB Allfinanz Moje Familie. *Share and Discover Knowledge on LinkedIn Slide-Share* [online]. Copyright © 2019 [cit. 22. 04. 2019]. Dostupné z: <https://www.slideshare.net/ovballfinanz/4-o-projektu>
- [12] Peníze pod kontrolou | Edhance. *Edhance | Vzdělávání 21. století* [online]. Copyright © 2018 Edhance s. r. o. [cit. 20. 03. 2019]. Dostupné z: <https://www.edhance.cz/project/penize-pod-kontrolou/>
- [13] Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách, MŠMT ČR. *MŠMT ČR* [online]. Copyright ©2013 [cit. 19. 03. 2019]. Dostupné z:

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/system-budovani-financni-gramotnosti-na-zakladnich-a-strednich-skolach>

Elektronické dokumenty

[1] Bílá kniha - národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Formuje vládní strategii v oblasti vzdělávání. Strategie odráží celospolečenské zájmy a dává konkrétní podněty k práci škol, MŠMT ČR. *MŠMT ČR* [online]. Copyright ©2013 [cit. 22. 04. 2019]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/bila-kniha-narodni-program-rozvoje-vzdelavani-v-ceske-republice-formuje-vladni-strategii-v-oblasti-vzdelavani-strategie-odrazi-celospolecenske-zajmy-a-dava-konkretni-podnety-k-praci-skol>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

- aj. a jiné.
- apod. a podobně.
- atd. a tak dále.
- ČNB Česká národní banka.
- ČSOB Česká obchodní banka.
- ČR Česká republika.
- ČS Česká spořitelna.
- D/CH dívky/chlapci.
- FG finanční gramotnost.
- FIO Fio banka.
- KB Komerční banka.
- MF ministerstvo financí.
- MŠMT ministerstvo školství, ministerstvo tělovýchovy.
- např. na příklad.
- NÚOV Národní ústav odborného vzdělávání.
- N/V nižší ročníky 6.-7. versus vyšší ročníky 8.-9.
- NOZ nový občanský zákoník.
- RVP rámcový vzdělávací program.
- RB Raiffeisen bank.
- SŠ střední škola.
- tj. to je.
- VÚP výzkumný ústav pedagogický.
- ZŠ základní škola.

SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ

Graf č. 1 - Struktura žáků podle pohlaví.....	37
Graf č. 2 - Struktura žáků podle ročníků.....	37
Graf č. 3 - Struktura žáků podle škol.....	38
Graf č. 4 - Výsledky v oblasti peněžnictví.....	39
Graf č. 5 - Výsledky v oblasti domácího rozpočtu a spotřebitelského práva.....	40
Graf č. 6 - Výsledky v oblasti finančních produktů.....	41
Graf č. 7 - Úspěšnost žáků podle ročníků.....	42
Graf č. 8 - Úspěšnost žáků podle pohlaví.....	42

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Standardy finanční gramotnosti pro základní vzdělávání II. stupně ZŠ.....	16
Tabulka č. 2: Stupnice hodnocení úrovně.....	35

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I: Dětské účty a vkladní knížky

Příloha II: Didaktický test

PŘÍLOHA P I: DĚTSKÉ ÚČTY A VKLADNÍ KNÍŽKY

Dětské účty a vkladní knížky					
Banka	Název produktu	Min. věk pro založení	Debetní karta	Výhody	Nevýhody
Česká spořitelna	Základní účet	od narození	ano, od 8 let	plnohodnotný účet bez dalších běžných poplatků, velká síť bankomatů a poboček	vyšší transakční poplatky za služby mimo balíček
Česká spořitelna	Dětská vkladní knížka	od narození	–	jednoduchý produkt, vyšší úroková sazba, banka připisuje různé finanční bonusy	omezené a problematické výběry peněz do 18 let věku dítěte
ČSOB	ČSOB dětské konto Slůně	od narození	ano, od 8 let	internetové a mobilní bankovníctví, přichází platby, 4 výběry z bankomatů ČSOB měsíčně	nelze provádět odchozí platby, pouze hotovostní transakce
Era/Poštovní spořitelna	poštovní účet	10 let	ano	internetové a mobilní bankovníctví, přichází a odchozí tuzemské platby zadané elektronicky, 4 výběry z bankomatů ČSOB měsíčně, 1 výběr hotovosti měsíčně na poště	vyšší transakční poplatky za služby mimo balíček
Komerční banka	Dětské konto Beruška	od narození	ano, od 8 let	internetové a mobilní bankovníctví, 2 výběry z bankomatů KB bez poplatku, možnost vlastního designu debetní karty, 1 výběr hotovosti na pokladně měsíčně	nelze provádět odchozí platby, pouze hotovostní transakce
mBank	mKonto pro děti	od narození	ano, od 8 let	plnohodnotný účet bez dalších běžných poplatků	banka nemá hotovostní pokladny, výběry z bankomatů bez poplatku až u objemu nad 1500 Kč
MONETA Money Bank	Dětský účet Genius	od narození	ano, od 8 let	internetové a mobilní bankovníctví, výběry z bankomatů MMB, přichází tuzemské platby	kartu lze použít jen pro výběry z bankomatů, odchozí platby jsou zpoplatněny

UniCredit Bank	Dětské konto	od narození	ano, od 8 let	internetové a mobilní bankovníctví, 1 výběr měsíčně na pokladně banky bez poplatku, všechny výběry z bankomatů UCB bez poplatku	nelze provádět odchozí platby, pouze hotovostní transakce
-----------------------	--------------	-------------	---------------	---	---

Fi-

nanční portál: Jak založit dětský účet? - Platební účty a služby - Měšec.cz. *Měšec.cz - váš průvodce finančním světem* [online]. Copyright © 1998 [cit. 20. 03. 2019]. Dostupné z: <https://www.mesec.cz/financni-portal/ucty/jak-zalozit-detsky-ucet/>

PŘÍLOHA P II: DIDAKTICKÝ TEST

Ahoj,

máš před sebou dotazník, který mi pomůže vytvořit bakalářskou práci na téma: Finanční gramotnost žáků staršího školního věku. Prosím odpovídej pravdivě a upřímně. Dotazník je zcela anonymní!

Děkuji Veronika Kujanová

Zaškrtni pouze jednu variantu.

Pohlaví

- a) Žena   b) Muž

Ročník

- a) šestý   b) sedmý   c) osmý   d) devátý

1. K čemu slouží peníze?

- a) peníze jsou prostředek směny- platidlo
b) aby se mohly zvětčit osobnosti našeho státu
c) nevím

2. Co jsou hotovostní peníze?

- a) mince a bankovky
b) rybí šupiny
c) peníze na účtech
d) nevím

3. Co jsou bezhotovostní peníze?

- a) mince a bankovky
b) rybí šupiny
c) peníze na účtech
d) nevím

4. Kdo v ČR vydává peníze?

- a) prezident ČR
b) Česká národní banka
c) kterákoli banka
d) nevím

5. K čemu jsou na bankovce ochranné znaky?

- a) proti padělání
- b) aby byly zajímavější
- c) nevím

6. Jaký by měl být rodinný rozpočet?

- a) přebytkový rozpočet
- b) schodkový rozpočet
- c) nevím

7. Co porovnáváme v rodinném rozpočtu?

- a) příjmy a výdaje
- b) kapesné a svačiny
- c) nevím

8. Co patří do pravidelných (měsíčních) příjmů domácího rozpočtu?

- a) platy rodičů
- b) výhra ve sportce
- c) nevím

9. Co patří do pravidelných (měsíčních) výdajů domácího rozpočtu?

- a) nové tenisky (staré jsou mi malé)
- b) náklady na bydlení, energie a splátky auta či bytu
- c) nevím

10. Kam patří tvé kapesné v rodinném rozpočtu?

- a) do příjmů
- b) do výdajů
- c) nevím

11. Jak dlouho běží záruční lhůta u spotřebního zboží?

- a) neběží žádná
- b) ze zákona máme dva roky
- c) deset let

12. Když se mi pokazí televize, co udělám? (je v záruční lhůtě)

- a) vyhodím ji a koupím novou
- b) budu reklamovat v obchodě kde je zakoupena
- c) zavolám opraváře

13. Jak dlouho může trvat vyřízení reklamace?

- a) klidně i rok
- b) ze zákona musí být vyřízena do 30 dnů
- c) každá reklamace trvá jinou dobu

14. Co je finanční trh?

- a) trh, kde se obchoduje zejména s penězi, cennými papíry a finančními produkty
- b) trh s ovocem a zeleninou
- c) místo kde se tiskou peníze

15. Můžeš mít i ty účet v bance?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

16. Kam uložíš peníze, když je chceš bezpečně šetřit?

- a) doma pod polštář
- b) na spořicí účet do banky
- c) nevím

17. Co umí finanční produkt stavební spoření?

- a) postavit dům
- b) zhodnotí peníze kladným úrokem a příspěvkem od státu
- c) znehodnotí peníze
- d) nevím

18. Proč si lidé sjednávají penzijní připojištění?

- a) aby měli našetřeno na období, kdy budou v důchodu
- b) musí si jej sjednat každý
- c) nevím

19. Co musím vědět, pokud využiju spotřebitelský úvěr?

- a) tímto se stávám dlužníkem s povinností splácet dle smlouvy
- b) můžu splácet kdy a jak se mi bude hodit
- c) nevím

20. K čemu slouží úrazové pojištění?

- a) k ničemu
- b) když se stane úraz, pojišťovna vyplatí odškodné pro zmírnění finančních důsledků
- c) pojišťovna šetří klientům peníze
- d) nevím

21. Pokud vlastním auto, musím mít zákonnou pojistku o povinném ručení?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

